

cronica literară

DIMITRIE STELARU: „INALTA UMBRĂ”

Oricât s-ar strădui să-și reprime elanurile ce o guvernau la vârsta tinereții creatorului ei, poezia lui Dimitrie Stelaru m-a păstrat și astăzi mult din aviditatea pentru gestul spectacular, chemat, cel mai adesea, să ateste prezența unui eu poetic cuprins de mirajul propriu „genialității”. Căci laia, spre exemplu, la ce ton (un superb orgoliu și o ostentativă siguranță de sine) l realizează poetul, în ultima sa carte, retrospectiva destinului său artistic, ca să nu mai vorbim de cele spuse în versul final: „Am băut din riuri și nu mi-am / liniștit setea; / din griu am plămădit plinea, / și-am rămas hârnind; / de multe ori sîntele tavernei / îmi aplecă capul / sub undele răcite ale alcoolului / dar n-am fost rob; / n-am fost rob niciodată; / am plina și nu m-am vîndut; / m-am risipit prin orașe, prin orașe / unde n-am avut loc nici să-mi așez ostenala pe trotuar / și lătmă fără moarte” (și atât mă).

Este adevărat că elementele ce l se păreau lui Pom-piliu Constantinescu deținător în 1942, cînd recenza una din primele cărți ale lui Dimitrie Stelaru (*Noaptea genului*) — anume, „Umiliția omului și sugestia de om damnat” —, în momentul de față cunosc o accentuată atenuare. Criticul își întemeia aserțiunea pornind de la texta precum acela atât de frecvent invocat din poemul *Inger vagabond*: „Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată / Fericirea, / Noi n-am avut alt soare decît Umiliția; / Dar pînă cînd, Inger vagabond, pînă cînd / Trupul acesta gol și hîrnind?” etc. Dessemmene, lui Pom-piliu Constantinescu îl reținea atenția, în această ordine de idei, interesantul aliaj dintre mizerabilismul moral și trufia amar-libertății din stihuri ca acestea: „Ne-am fînt oasele nedormind și beți / Am mîngiat cu pletele destrîinate cupule; / Vom bea pînă mîine și mîine, dar taceți / / Mi s-au îneca cu izmă orbită” (*Taverna*). Se observă lesne deci că deosebirea stă în tendința, manifestă acum, de a fixa poemul pe o axă problematică hotărâtă să nu se sustragă rigorilor eticii sociale. Așadar, decizia de a conferi întregului demers liric dimensiunea constanței istorice, de a-l integra într-o anumită spiritualitate de această natură, menită să-l ordoneze substanțial identică și să-l orienteze spre o anumită finalitate cu valoare obiectivă, generalizată. Dacă nu-i prea mult spus — simplificînd, desigur —, itinerariul parcurs de poezia lui Dimitrie Stelaru, ca de altfel și altorora dintre colegii săi de generație, se situează între două puncte de reper caracterizate printr-un antagonism cel puțin relativ: de o parte incoerentismul egolar, de autentică „poză” anarhică, așa cum o vădese atît de Original cărțile din tinerețe (*Noaptea genului*, *Ora fantastică* ș.a.), de alta — fiind vorba de producția poetică a ultimilor 10—15 ani — adevărată la comandament lirismului de factură critic-militantă. Chestiunea care se recomandă examenului critic, într-un asemenea context, este de a aprecia în ce măsură respectiva tentativă de restructurare se constituie într-un proces impulsivonat de factori temperamental originari, în așa fel încît dezideratul organicității revelatoare să fie pe deplin satisfăcut.

Ni se pare că tocmai acesta a fost — și mai este încă — miezul dificilului examen căruia a trebuit să fie supusă această „generație pierdută” de poezi români ale cărei încercări stau sub semnul ultimului val modernist din perioada interbelică. E o temă de istorie literară contemporană extrem de complexă ce ar merita ea însăși un întins examen critic. Aici, în această cronică, ne limităm doar la constatarea că — așa cum era și de așteptat — foarte mulți dintre combatanți, pur și simplu, au eșuat, și într-adevăr au izbucnit (se înțelege, nu înainte de a înregistra, nu puțin dintre ei, răsunațoare insuccese), iar unii se află și în momentul de față în situații paradoxale de a-i surprinde cînd într-o postură cînd în alta. Categoriile din urmă îl aparțin și lui Dimitrie Stelaru, cu legea înaltă umbră alară și ea edificatoare în această direcție.

Ce se întîmplă, de fapt? Scrutată cu atenție, această culegere (ca și altele care au precedat-o în anul din urmă) impune o sensibilă demarcație între pietele care, realitate, poartă marca autenticului Stelaru și acelea în care convenționalizarea mai mult sau mai puțin abilită a formelor inițiale conduce la confecționarea produsului în serie. În primul caz, temperamentul ardent al poetului, aplecat spre lamentația prăpăstioasă, se plachează eficient pe viziunea estetică a poeziei noastre actuale. Rezultatele se materializează, de exemplu, în elaborări baladești traversate de adînci unde elegiace, cum se întîmplă în splendidul poem *Mama*. Artistic, este de remarcă, aici, exemplara funcționalitate a inventivității metaforice, precum în acest final, chemat să fixeze indicibila fuziune dintre suferința maternă și tragicul avatar uman al istoriei: „Și nu vrea să treacă în lumea cealaltă, siderală; / pînă cînd buzele de mîere nu-l vor spune / ultimul cîntec de leagăn, / plînd cînd înima din purpură și ceață nu-și va stinge urmele în inima lui. / Uneori tragedia îl umple fiorurile bătrîne, / florurile obrajor, trupului. / Intocmai lea trăznete din oasele ei, / și cîntecul amenințător nu mai e cîntec — flori negre / pentru cei ce pregătesc mormîntul filior lumii”.

La fel, demne de toată atenția sînt o serie întreagă de poeme, în care — prelungire a mai vechii sale înclinății spre simbolistica faustoză și cosmică, celeste — poetul, la modul demonic-romantic, își proiectează destinul în eternitate: „Lac stau prin cercei lunari, / și încă mai întind brațul de carne; / Înapoi a fost omurg — / unde e prințul Răsărit? / / Fără noaptea sînt noaptea, / și toate stelele mor, dărîndu-mi-se / Unde e prințul Răsărit? / / E timpul să a-prind candelă, / și să închid poarta lumii — / orb între cer și lut / rămas-am nopții nopților? (E timpul).

Nu mai puțin cucuitoare sînt unele piese de maximă concentrație expresivă, în care substanța mediativă se convertește în apoteimă autportretizantă: „Nu sînt bătrîn — / Orion m-a născut. / Cînd beau somnul / mă întorc la el” (*Nu sînt bătrîn*); „Cu limba prină de cerul gurii, / cu fluierile oaselor tuburate de umerii galaxiei, / respir uimirea munților — măriilor, / își urmăresc faldurile pînă la cele patru guri lacome. / Apoi întreb stewardul unde am ajuns? / / Aici e Nelinista” (*Nelinista*).

În fine, fiind vorba de un poet dotat cu o putere adesea ieșită din comun de a nascoci și asocia metaforele, este de la sine înțeles că nu în puține cazuri pot fi decupate pasaje de incontestabilă nouitate stilistică. Se întîmplă astfel ca poezii mîinate de discursivitate și retorism să fie salvate, cel puțin în parte, de fericita intruziune a unor atari viciniri revelatoare: „griul e ud ca o inimă / în care șapte zile a plouat bucuria” (*Intoarce-te*); „Și visul cum să-mi fie curat, / Cînd lacrima îmi e învelis” (*Mă apropii*); „Ticătosul doarme / lingă statuia viermeului” (*Din război*).

Dar o bună parte a poemelor ce alcătuiesc sumarul cărții înaltă umbră nu au parte nici măcar de un asemenea nor — înjumătățit sau distribuit în doze și mai restrînse. Poetul, fascinat de propriul dar inventiv, versifică fără opreliște și nu ezită să încorporească compuneri de tot banale. Cîteva mostre: „Su-

litele ploii se înfig în zidul nopții. / Vîntul bate / dîmîindu-l perle între gene. / / Arbori pierduți în fîm / stau cu umbrele mici (sic) de frunze, / și cu pulbere lungi catifelele somnoroși / vîndrînd la tunet” (*Fratele mic*); „Cînd mi-am înfîlînt muntele / aveam doar ochii tăi în ochi, / ochii de pe frunte, ochii din ochi — / Aveam doar setea muntelui. / / Lîmpedecele epart în cer umăr / dragotei, n-a fost moartea?” (*Muntele*).

Latura cea mai caducă a cărții o formează însă bucățile în care spiritul iconoclast al poetului se lasă substituit de diatriba factice, dispusă a moraliza ad hoc, cu mijloacele pamfletului celui mai curat, ceea ce face de îndată loc răufăciilor și partizanatului îngust: „Fără ei în ei, Tărimul Ferociei, Revers, Mîine, Se înfîmează. Spre a da doar un singur citat, ne putem întreba cine s-ar fi așteptat ca tocmai Dimitrie Stelaru să manifeste atîta intoleranță minia față de confrății săi înfîlînt trista și meschina persoană a poetului Petrinu să-l servească drept argument zdrobitor: „Dacă mîncăm azi, / ieri și pînă, că sîntem înalți / ori lați? ori izbîți de cer? / / Corabia inimii aleargă spre nicodată? / / Noi sîntem acum, descoperim netalente / lăsam muntele și dăm onirici, genii de struți; / / paragrafe pariziene, / și cîntăm alandala, / și traducem vîntul, / și stăm bostumfîți în litere. / / Cine ești domnule Nimic Petrinu? / / Dacă mi-ai tăiat brațele, îți trebuiau?” Etc. etc. (*Mînie*).

Nici frecvențele încercări de discurs poetic angajat în definitive profetii sociale nu dau rezultate mai bune. Retorismul festiv, înțesat de interogații inconsistente, convenționaliză totul pînă la stridență: „De ce merg atît de încrezători, / cu ochii luți din soare, / vorbind, rîzînd? / Cine sînt ei? / Din ce harță se întorc? / / Fețele lor de bronz / au strigătul lup-tărilor / nelînviți, / dar frunțile nu sînt împolobite cu laurii cezarilor, / au gloria singelui. / / Sub pași lor tremură asfaltul somnoros și vîntul deschide uși, / caștii nu se ascund între grînjuri. / Cine sînt ei? / / De unde se întorc biruitori?” (Cine sînt ei?).

Nicolae CIOBANU

avantpremieră editorială

JORDAN CHIMEȚ
Erol, Iantomc, șoricel
Editura „Meridiane”

NICOLAE OANCEA
Intoarcerile
Versuri, Editura „Eminescu”

MIHAI PETRINU. Un curios caz de dedublare psihică: scri-soarea pare a fi fost scrisă de un coteric agresiv, poezia de un limfatc amniot. Eu rămîn, în continuare, melancolic.

TRIFON MISCHIE. Imi scrie: „Nu prevăd ce soartă vor avea aceste rînduri pe care le-am cunoscut dintr-o înscărmîntare pe propria-mi plete”. Sînteti tînat? Judecînd după cantitatea de versuri trimisă înclin să cred că în curînd veți înceta de a mai scrie din lipsă de... spațiu grafic.

NOR VASILESCU. Legănate de melodii, poeziile trimise se demana și erză singure pe măsură ce leau înfîlîmte: „De ce ne cheamă cîntecodată / Intuiecată vîgăuni / În care zornăie cludată / Melancolia altei lumi? / Aici viteza sau culoarea / Ne-adună, raze convergente. / Dincolo, poate nemisicarea / nădăște punctele fluente”. E vizibil, însă, darul curatei Muzici.

LELIA RĂDULESCU. Desenele mi-au plăcut în special Eretică și Strigății dar nu mă prea pricepe la pictură. Aștept versurile.

ION NEGUREANU. Versuri elevate, de cunosător în ale poeziei. Dificultatea unui diagnostic sigur e însă sporită într-un asemenea caz. E greu de distins unde începe harul autentic și unde sîfîrșete intelectua-lismul alambicat. Revenți.

FLOREA MORLOVA. Scrieți: „De-aș fi poet / Cloban la oi m-aș duce / S-aș scrie un sonet / Cu versuri lungi și dulce”. Aveți noroc. Nu sînteti poet.

MICA. Val, ce poezie duloasă și pufoasă: „Ochii tăi senini ca cerul / Cel albastru, fără nori / Imi dau viață / fericită / Și-mi brezesă prea mulți flori / Cîngășă ca o zambilă / Mi-al țesit cîndva în cale / Mi-al redot o nouă viață / M-al făcut mai dirz și tare” Talentul dv. este copil.

IULIANA ILIESCU. „În polana din pădure / Te aștept, într-un drag iubite / Să vii să culegem mure / Și să mergem sus pe munte”. Descămădat, murele sînt verzi, Iuliana.

ILIE RADU (Fîgău). Nu știu cum erau poeziile trimise special Eretică și Strigății dar nu mă prea pricepe la pictură. Aștept versurile.

IANOS NICOLAE. Poezia „Jubesc un alter-ego dar ovus” este pe cît de scurtă, ne aștept de cuprinzătoare: „Jubesc un alter-ego dar ovus / Cu erlioniți

VIRGIL TEODORESCU
Repausul vocalic
Poeme. Editura „Eminescu”.

TRAIAN CHELARIU
Scrierile lirice
Ediție îngrijită și prefațată de Emil Manu. Prezentare de poez. Al. Dima. Editura „Mnoro”.

comentarii critice

S-a reeditat Velerim și Veler Doamne de Victor Ion Popa. Romanul nu a căzut încă în desuetudine și merită o oarecare atenție.

O primă observație care se poate face are în vedere sursa cărții. Victor Ion Popa a fost un animator cultural care a difuzat prin traduceri, adaptări, dar și prin opera sa, adevăruri estetice. Nu a rămas însă în albul popularizărilor mediocre. Insuflit el însuși de ceea ce producea, și-a dizolat biografia subiectivă în opera și a devenit convingător prin lirism.

În Velerim și Veler Doamne s-ar putea identifica influențe datorate lui Victor Hugo sau Dostoievski. Eroul romanului, Manlache Pleș, e un Jean Valjean construit pe fonul moral al iluminărilor dostoievskiene. Pe de altă parte, el e un supraom amănînd de vitalitate personajelor lui Jack London.

Cu toate acestea, Victor Ion Popa nu rămîne o simplă umbră a lor. El face din Manlache Pleș un haiduc moldovean, plînd în legendă. Psihologia, relațiile sociale, toate aparțin mediului românesc și compun o lume arhată de principii elementare. Este vorba de spiritul românesc manifestat în patriarhalitate. Ce se poate descoperi acolo? Există în primul rînd o rigoare morală, neoficializată, semănînd mai mult cu o ordine biologică. Oamenii se omară și se tubec sub un cer cam dănt. Ei nu au încredere nici în instituția divină a dreptății și nici în cea pămîntescă. Mai degrabă îi convinge pe ei timpul justitiei, care echilibrează evenimentele. Aceasta duce însă la fatalism și de aceea rigorea lor morală e de fapt un fel de resemnare contemplativă.

Romanul se desfășoară pe două laturi: una curînd viața rustică, simplă, cu conflicte monumentale; alta ține de comedia șomotoasă a tirgului de provincie. Tîrîni nu-i înțeleg pe orșeni, acțiunile orșenilor pare pentru ei o înscenare ridicolă; la rîndul lor, orșenii experimentează în relațiile cu satul cunoștințe lăvesti. Avem astfel în fîșă o altă trădătură a specificului național: la noi, numai tradiția poate da siguranță în atitudine. Or-

Roman și confluente

menii care vin în contact direct cu pămîntul se adună ca la bîlci în juru orșenilor tari în retorică, dar se întorc apoi la rosturile lor. Nu cu alt sentiment intra Moromete în București, scrulind cu umire, din căruța sa, casele cu multe etaje. La fel, în Velerim și Veler Doamne, formulele de politețe cu care bătrîni Petreache se adresează oamenilor de la oraș nu sînt de fapt decît simularul unui protocol, în taină, tro-nic.

Tot caracteristic spiritului autohton rămîne pudorea cu care sînt inconjurate sentimentele. Cu excepția miticismului, spiritul românesc nu e inclinat spre confesii. El preferă o înțelegere tacită, cuvințioasă. Aceasta înseamnă o lipsă de emancipare, dar aduce cu sine și o mare frumusețe morală. Rusăndă lui V. I. Popa suferă pe nedrept, dar nu îndărătește să-l mîrturisească lui Manlache că a fost siluită. Ea așteaptă să stabilească, prin intuiție, o comunicare decență. Nici Manlache nu se lasă pradă ofuziunilor. Sufletul său pur, exaltat de cămuri săbătece, se rușinează la ideea con-jeșiei.

În spiritul popular românesc este înmaginată și nașterea mitului. Sufletul românesc este inclinat spre poveste, adică spre idealitate. El își exprimă prin basm fatalismul moral. De aceea, romanul trebuie să se încheie, ca o poveste, cu nuntă dintre Manlache Pleș și Rusăndă. Ceea ce urmează după întoarcerea lui Manlache e paralizant și melodramatic. Exact ca în basme, uriașul puternic și bun are de luptat cu forțe irrationale. El este ajutat de plante și animale, de „tot ce mișcă-n țara asta”; și tot ca în basme, el are un frate de cruce gata să se sacri f.e. Bătrînul Petreache este un asemenea personaj.

Suspended între realitate și basm, înțîmpările au un farmec aparte, apreciat de publicul românesc și, probabil, pitoresc în traducere. Victor Ion Popa ar fi scris un roman realist dacă nu l-ar fi prelungit și dincolo de logica faptelor și dacă ar fi renunțat la adoptarea de sus a unui limbaj popular.

Alexandru ȘTEFĂNESCU

„Sînt mare”: „Imi zimbesc complice soarele găt / Cu zdrențele suge și fumurii de norșor / Și ce de azi m-am răvrărit / Și-am aruncat năvălita într-un colților”. Și dacă-n colțul ăla era pisica? te-treb ce. Nu-i spărg-al capul?

CONST. UCUTA. Tov. Ucuta, ai încurcat borețele, mite-mi-ai trimis referatul pe care trebuia să-l înaintezi U.J.C.A.P.-ului, iar instituției ăsteia scrisă cu majuscule i-ai trimis schița destinată fetei și cititorilor. Și, Dumnezeule, mai sînt unii care se miră de ce cartofii sosesse tîrziu pe piață! Uite de-ala.

MIHAIL ANDRESCU. Cîneva, citînd „Moartea calului Holotom” e supus depre „Tolstoi: ăsta a fost și cal! Ue, cî-tîndu-ți bucața „Moartea calului” declar că n-ai fost nici măcar minz. Dar mai al timp. Deci, trimite-mi că te lucrări. Ceva-ceva tot știți dumnezeu să faci cu creionul!

PIERRE DIN BĂLEȘTI. Mi-au plăcut poeziile — nu în totalitate — subiectul cuvintelor și ele te însoțesc se pare, cu simfonie, în tot locul ca „Jesurile păsărilor izbite de pietre și amîntind aspra lor scriere”. Dar (cîntînd pe care sigur că nu-l iubesc) uncori, furat de avînt, devii retoric. Cînd ai un drum prin București, trec pe la re-dacția. Altfel discută oamenii, ca să zicem așa, la locul cri-mei.

VASILE DUMITRU. Fac și eu ce pot. Dar prea multe nu pot să fac. Spunînd adevărul despre U.T.A. am ajuns să-mi atrag asupra capului toate blestemele. În săptămîna care s-a scurs, mai marele librarilor din Arad a refuzat să primească în stand orice carte scrisă de mine pe motiv că subiectul este blestemat. În săptămîna care s-a scurs, gemurile cu pietre. Și temperatura e în creștere. Un grup de susținători ai echipei din Arad mi scriu, pretenește, următoarele: „Deci ține minte mafflotule, morfinomanule, timpul de rapiditate este, îți spunem pretenește să nu vii prin Arad o-o să plecti-cun avion sanitar direct la Morga centrală unde ție-locul”. Din cauza vi-telii bălești nu semnează. Îi simt însă nerăbătoarii să mă vadă la Arad. Regret pentru ei, n-am timp, plec nițel pînă în Suedia.

Fănuș NEAGU

efemeride

Lectura

„Or est venu me demander, de la part d'un grand quotidien — scrie Gide într-un articol din 1913, reproducus în Incidences, — l'indiquer les dix romans français que je préfère. Jules Lemaitre, je crois, avait mis à la mode ce petit jeu à quoi nous jouions, Pierre Louys et moi, du temps que nous étions en rhétorique: Devant passer livres! nous trouvions que c'était peu pour peupler un désert et pour agrémenter toute une vie...” Puțin? Mult? Aceasta e întrebarea. Jocul inventat de Lemaitre sau de altcineva este mai puțin stupid decît pare la prima vedere, atînd o întrebare esențială a lecturii: cit citim?

Astăzi este oarecum de la sine înțeles că un om cult citește foarte mult. Om cult va să zică om citit. Dar n-a fost totdeauna așa: în alte epoci, cantitatea nu juca niciun rol și un om cult era un om al unei singure cărți fundamentale. Există, din acest punct de vedere, epoci „religioase” și epoci „laice”, sau, mai exact, o cultură de tipul religios și alta de tipul laic. Folosesc cuvintele în accepție metafizică. Tipul laic se caracterizează prin cantitate și diversitate; tipul religios, prin calitate și monotonicitate. Cel dintîi citește cărți, cel din urmă, Cartea. Într-un singular și plural este o mare deosebire: Cartea ține nu numai de un alt mod de lectură, dar și de un alt sistem de referință culturală, decît cărțile. Tipul (sau epoca) religios este dogmatic și a citi presupune a admite o Carte fundamentală, o Carte de căpătîi, ce se cuvine luată în lîtea, nu în spiritul ei. Cititul suferă, în astfel de cazuri, de amușe, după vorba împrumutată de G. Călinescu dintr-un articol de neurologie, de alterarea semnelui, iar cititorul din această categorie este un oligofren virtual (etimologic, oligos înseamnă puțin și phrên, spirit, deci absența spiritului). Tipul laic reabilitează de fapt lectura; căci ceea ce contează nu mai este obiectul ci actul prin care ni-l însușim. Lectura devine esențială în raport cu Cartea, sau, mai exact, cu cărțile. Pluralul conține deja un sens peiorativ, Cartea s-a degradat în cărți, așa cum Ideea s-a degradat în idei ori cuvîntul, în cuvinte. Epoca modernă cunoaște aproape numai tipul laic de lectură. Noi sîntem, toți, niște cititori de cărți. Cărțile sînt un altmînt indiferent pentru Lectură, pentru foamea spiritului (care e străină tipului religios); Lectura n-are în seamă astăzi Cartea, după cum, în epocile religioase, Cartea distrușese Lectura.

Și așa se naște reacția față de „superficialitatea” tipului modern de lectură. Întrebat o dată care-sînt cărțile preferate, Faulkner a răspuns că nu urmărește deloc literatura contemporană, preferînd să recitească Don Quijote, „cel puțin o dată pe an”, Moby Dick, Madame Bovary și Frații Karamazov, „o dată la patru-cinci ani” și Vechiul Testament, „la fiecare zece ani”. Iată o lectură de tip religios și ritual. Faulkner adaugă că poartă totdeauna cu sine o ediție de buzunar din Shakespeare: este cartea de căpătîi, în sens propriu. Cititorul modern care la cu sine în tolebură un roman polițist o face mînat de o cu totul altă înțelegere a lecturii. El citește ce-i cade în mîna, ca Petrușka, eroul lui Gogol, care „avea o nobilă atracție spre tot felul de cunoștințe, adică spre lectura oricărei cărți, fără să se oprească asupra conținutului ei; li era totuna dacă citea păpăniile unui erou îndrăgostit, o bucovină sau o carte de rugăciuni; le citea pe toate cu aceeași luare aminte”. Cititorul modern începe mai multe cărți deodată, se plictisește repede și sare de la una la alta. Lectura de tip religios se bazează pe repetiție, pe rectitare; lectura noastră exclude repetiția. Noi nu recitim, de fapt, niciodată; recitarea seamănă pentru noi cu o altă citire. Adevărata recitare constă în plăcerea recunoașterii lucrului vechi, pe cînd noi căutăm să descoperim de fiecare dată altă carte în aceea pe care o citim. Nu ne scaldăm niciodată de două ori în aceeași carte. Petrușka uită un roman de îndată ce îl isprăvește. Lui „îi plăcea nu atît ce citea, cit cititul în sine sau, mai bine zis, treaba însăși a cititului”. Rectitarea implică memoria, iar Petrușka tocmai memorie nu are. Cititorul vechi ținea cartea la cap și citea zilnic un număr fix de pagini, ca și cum s-ar fi împărțit, ca și cum ar fi făcut un gest solemn și ritual. Petrușka nu citește cărțile, el le consumă, le bea ca pe apă. Simbolul lecturii religioase este Cartea iar al lecturii moderne, Biblioteca. Întrebat ce ar duce cu sine pe înșulă, medievalul ar fi zis, probabil, Biblia. Din Renaștere încocoace însă omul nu mai poate concepe cartea ca pe un obiect izolat și la întrebarea de mai sus ar răspunde fără îndoială: Biblioteca.

Nicolae MANOLESCU

AUGUSTIN BUZURA
Absenții
Roman. Editura „Dacia” — Cluj.

MARCEL PĂNUȘ
Pasărea care ride
Roman. Editura „Eminescu”.

Un roman despre scriitor...

În afara ocaziilor festive, a contactului cetățenesc, legătura scriitorului cu publicul, legătura în care se realizează ciștiul reciproc, confruntarea adevărată, dincolo de aparențele trecătoare, rămâne opera scrisă, cartea, rodul meditației — în ultimă instanță, meditație chiar asupra acestui raport gîngas: omul care scrie și omul despre care se scrie.

Substanța lor este comună: experiența vieții, ideile, problemele vremii, sentimentele vremii, pentru că și sentimentele se modifică în acuitatea sau explicația lor; ceea ce diferă este o anumită adîncime, o anumită profesionalizare a puterii de observație și de pătrundere, rezultat din talent, sensibilitate și dintr-un simț etic special.

În vechile societăți omenești, aceste calități conferau poetului, meșterului de cuvinte, o însușire religioasă. Poetul era prooroc, înainte zicător, și această funcție, clarificată superior în condițiile lumii și civilizației moderne, își păstrează și azi rolul ei de structurare a unei conștiințe comune, ale cărei feluri sau drumuri se cuvin arătate mai din timp, mai înainte, uneori, ca cei în numele cărora scrii, să fi sesizat sau înțeles liniile de forță ale limpezirilor interioare. Farmecul unei povești stă în dezlegarea, imposibilă pînă atunci, pe care cititorul și-o descoperă cu mirare în suflet, în timpul lecturii, sau după lectură; există un anumit mod al omului de a privi, de a sesiza lumea din jur, după ce a sfîrșit o carte bună.

Fiește că scriitorul este o persoană fizică și că lui îi place să fie văzut. Publicul, care la rîndul său, face și el un roman despre scriitor, despre ce bănuie că trebuie să fie viața lui, din cele sugerate de lectura cărții lui, nu rareori se arată dezamăgit. Omul se bilbiie, are un tic, cînd dă autografe, se iscălește prea simplu, ca-n școala primară sau la armată, semnătura de pe rețete fiind mult mai svasntă și mai plină de mister. Nu iese nimic, decît o dez-luzie. Poate, la viitoarea înfîlțire, Dar admiratorul îi mai citește o carte, și vraja se produce din nou, deci omul nu era acela, el e totdeauna altul, ca fabulosul Proteu. Explicația trebuie să stea într-un lucru tainic, într-un secret personal, care face legătura fizică, atît de dificilă și de nerelevantă. Probabil că este la mijloc o insumare necunoscută, mai mulți oameni într-unul singur, o aglomerare de naturi, pentru un sculptor e ușor, el își instalează statuile în spațiu și se eliberează și pleacă, pe cînd eroii imaginați, infrîngerile, pasiunile, soavelile lor, bucuriile imposibile de mărturisit, stăruesc în conștiința celui care le-a imaginat, mult timp după ce le-a incredintat hîrtiei, stăruesc pe obraz, ca pe o altă hîrtie pe care s-ar fi exercsat un alt soi de tipar, cu legi de imprimare înfînit mai complicate.

Dar nu e ciudat că însuși scriitorul nu se recunoaște citeodată în ce a scris, că se miră și el, ca un străin, cît farmec a pus într-o frază și cît humor, el care în viața de toate zilele nu-i în stare să spună o vorbă de duh? Thomas Mann mărturisea cu o candoare copilărească într-un interviu celebru această surpriză dumnezească înaintea propriilor sale rînduri.

Un fluid enigmatic unește pe artist, opera artistului și pe consumatorul de literatură, un anumit fel de a vorbi, într-un anumit graț al pămîntului tău, despre adevărul universal uman și despre adevărul poporului tău.

Acest fluid, în care artistul spune și ascultătorul înțelege într-o consonanță a simțirii și ideii este Arta, comunicarea noastră fundamentală.

Constantin ȚOIU

Pierre de bătrîn

Singuratec se duce bătrînul de la unul la unul
Se duce să fie ce-a fost

Inimă pe de rost,
Oștire de oase,
de O și de A
de tu
și de dumneavoastră...
de dumnea

Comunicare

Se-neacă pe apa solzoasă lumina
zeula mare!
Acum, chiar acum, cînd citești tu, cititorule
cuvintele acestor
viața mea curge în fața ta
și viața ta curge în fața cuvintelor mele
Se-neacă pe apa solzoasă lumina.

Mașina de transportat sînge

Cît de prelung puteau să cînte,
și berea doamne, cît de bună!

...cînd El se-nvîrtea în jurul lui
transportîndu-ne.

Și ce șut formidabil
la paianjen, la paianjen!

...cînd El se-nvîrtea în jurul sinelui său
transportîndu-ne.
Steaua

Se sărută, se string în brațe.
Se iubesc, da, se iubesc!

...cînd El se-nvîrtea în jurul Lui
transportîndu-ne

Și copiii aceia cu burta umflată
și morții de foame...

...cînd El se-nvîrtea în jurul Lui
transportîndu-ne

Generalul îl decorează pe soldat.
Soldatul îl ucide pe soldatul dușman.
Generalul dușman îl decorează
pe soldatul dușman.
Soldatul dușman îl ucide pe soldat.

Femeia naște un băiat.
Băiatul va purta numele tatălui.

Și ce gol s-a înscris la paianjen!
Iar au invins ai noștri.

Se mută într-altă casă,
dar nici aceasta nu li se pare
prea bună...

Ninge: nu uita să-ți iei fularul
cînd pleci!
Dacă te doare capul
am să-ți recomand
un remediu sigur, crede-mă.

De ce o fi interzis absintul?
Lasă, e bună și berea, e bună!
...cînd El se-nvîrtea în jurul său
transportîndu-ne.

Nu mai goni! Nu mai goni!
Știi că mi-e frică!

Nu mai lumași prieteni,
Vă jur că nu este sîmător.

Iar vin cu ideile lor!

La primăvară o să fac călărie.

— Nu știți cumva, domnul inginer
mai locuiește aici?

— Na.
— Nu vreau.
— Ia.
— Nu iau.

Generalul a tîs:
„Cine năduște antrenîndu-se
nu pierde sînge lupîndu-se”.
Doctorul a zis:
„Ai R.H.-ul negativ,
dar nu îl foarte îngrijorat.
Cunoaștem cazul cînd
cu trecerea timpului el își revine”.

Primarul taie panglica.

Moașa taie ombilicul.
Alexandru Macedon taie nodul gordian.

Elada, Elada,
dar cîți mai vorbesc astăzi
adevărata limbă greacă?

...Cînd El se-nvîrtea în jurul Lui
transportîndu-ne.

Stare

Rău să te izbești cu tîmpla de un scut.
Nu este întotdeauna bine să îi
născut de o capră sau de o pasăre născut
sau ou clocit de colibril

Nu pot să sîrut cu gura, gura cea mare
nu pot brațul care-l am tă-î în pe sînul
al pietrei muntelui mare
din care de-a-nălțare ne-a fost năvîlit

Mă simt legat de stea cîci am văzut-o
dacă aș fi fost un orb de multă vreme
gravidă de lumină, tu, simbito,
mult te-aș fi alergat printre polene

Dar muge umbra mea și eu nu zic nimic
cîci sicerea atîrnă de un semn
care nu vine zeule Indic,
nici astăzi și nici mine.

Steaua

Ca o rupere de oase, rîcnind răsare
steaua
În timp ce osul copilului, gelatinos
doarme foarte dus sub reaua
„dărtărie de cupere de os

Para că plînge dar ea strigă,
para că luminează în timp ce vorbește
E a vederea care obligă
să fie cea ce este.

Fioros răsare steaua în gînd.
Creer în cutremur, inutilă carne.
Ca să flu trebule să afirm că sunt
și lumea-n mîna dreaptă s-o în ca pe
o armă.

Marină

Geme acest apus de soare,
tăiată beregată
cînd pe o altă mare
alutește o fregată!

Cad din lumina moale
recl frunze încă odată
cînd pe o altă mare
alutește o fregată!

Cuvintele sunt rare,
odată, niciodată
cînd pe o altă mare
alutește o fregată!

Și verdele îmi pare
străpuns de o săgeată
cînd pe o altă mare
alutește o fregată!

O mare suspendată
plutește ca un nou
cad pești de sus ca ploaia,
Doamne,
înaintea o mare suspendată...

Învățaturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie

Învățaturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie

Text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu

Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă

Studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă

Editura Minerva București, 1970

ANGHEL DUMBRĂVEANU

De dragoste

Acum, că noaptea e aproape,
Pîndind cu ochi himerici de nesomn
Și dezvolînd în lucrul mari nucleu
De întuneric alb cu nevăzute aripi,
Te pot chema din nou în peisajul
De stînci lăză verdeoasă, aruncate
Cu gesturi inutile în cerul mai adînc;
Aici unde ai ris cîndva în spații orbitoare
Și unde prăvălîta-n ape reci de iarbă te-ai rugat

Cu trupul amorțit neverosimil
Sub mingîierea care din lumină-a fost creată.

Acum, că noaptea e aproape,
Făcînd posibilă-nvîrtea ta, cum steaua
Din cosmice lîinii nemărginite,
Te pot chema din nou între aceste
Necunoscute cratere de umbră,
Să te ating din nou cu ochii lacomi,
Să-ți spun cuvintele oprite-n mine,
Ingenuchiat sub junghiul de argint
Al nepăsării tale de heruvim căzută.

După cîntecul mierlei

Intr-un amurg va li să mă-ntorc
Cu flautul spart printre voi, într-un amurg
De Oltenia. Și nimeni nu-mi va ieși înainte
Cu o cană de vin și c-o vorbă de piine.
Voi sta în marginea zilei, cu salvile
Și cu macii sălbatici, ascultînd sîngele
În partea mea de țîrîni, și norii mutați

De pe dealuri în clipa mea de-ntineric.
Și nimeni nu va ști c-am plecat prin păduri
După cîntecul mierlei, pe unde cîndva
Am căutat o cărare. Numai rîul
Va recunoaște ezitării mele, trecînd
La fel de străin mai departe. Pentru cine
Să tai un flaut nou din creanga plecată
Și cui să-i dau steaua îngropată adînc
În ochiul lîinii? Totul se-ndepărtează,
Lumina se subție mai mult, pasul meu
Pîdăie rînilor un drum care curge din mine.
De-acum voi merge singur să beau
Lacrime nopții. Și umbra va crește mereu,
Ștergîndu-mi urma cu limbi de cenușă.

Nocturnă

Lui Nichita Stănescu
Cineva aleargă prin cîmpia memoriei mele
Ziuă și noaptea cail bot drumul pustii
Zburătoare spintecă aerul greu
Voci surprinse se desprind din alte voci și

Spațiul cu aripi zîncate cu ochi de dihor
Ierburii necesite de ani cu zădălbăstire
Pe care stă noaptea ca o cloșcă bolnavă
Unde sînt și de unde mă-ncolesc tot mai

Copacii uscați duhuri fosforescente
Și cine e cel ce aleargă prin cîmpul închis
Cu priviri rătăcite fără cuvînt
Nu mai e nimeni cu mine se văd
Riuri secate cu corăbii negre pe albil
Umbînd prin propriul meu întuneric
Și pînă la ziua mai sînt o mie de ani
Și pînă la mine mai sînt o mie de nopți.

Journalul unui martor ocular

Despre meditație

Mai demult, am trăit și eu iluzia că se poate medita pe o anumite temă. Că meditația poate să aibe un subiect sau un scop. Mă se spunea mereu: „Asta e o temă la care ar trebui să meditezi.” Cum se spune, îmi alegem o temă de meditație și mă chinuim să nu mă abat de la acea temă orice s-ar fi întîmplat. În acel moment de relativă liniște — a confundă meditația cu o concentrare a minții înseamnă chiar a nu înțelege nimic — eu dădeam la o parte tot ce nu intra în tema pe care mi-am impus-o de bună voie. Eu nu meditez decît la ceea ce mi-am propus — îmi spuneam eu cu stupida îndrîjire: Toate problemele care se născu-teu spontan, toate problemele ce-mi apăreau atunci, le alungam ca pe niște țîrfe care încercau să mă oprească de pe drumul virtuții. Pentru nimic în lume nu m'as fi îndepărtat de la tema stabilită, să fi luat casa foc...

Se poate numi această siluire a minții într-o singură direcție meditație? Chiar dacă acea temă ar fi tema morții — siluirea tot se produce. Meditația presupune intensitate, intensitatea presupune obligatoriu liniște și liniștea nu se poate căpăta răzbindu-te cu toate impulsurile din afară...

Și împărțirea vieții în probleme și apoi în probleme esențiale și secundare, și după aceea în probleme divine sau laice este o judecată arbitrară, artificială. În momentele noastre de liniște vedem că fiecare problemă se naște din altă problemă, și, că, nu există deci o problemă specială asupra căreia trebuie să meditezi. Meditația — prin simplitatea și adîncimea ei — spulberă iluzia diversității, și, lucînd gîndirea pînă la capăt, străbătînd-o și înțelegînd-o, vedem că meditația e tot una cu viața, și nimic altceva. Nu poate exista meditația asupra vieții — asta e un fel de răsfaț intelectual —, meditația este chiar viața. Cu cît ai trăit mai puțin, cu atît ai mai multe idei despre viață. Și viața — este o realitate unică — noi o împărțim în probleme, în dileme, în crize, în mod evident artificial. Am mai spus-o poate și altădată, dar acum sînt și mai convins de acest adevăr, nu mi-e teamă de complexitatea vieții — ci de simplitatea ei. Tare mi-e teamă că nu există o cîrează întregă de probleme, ci numai una singură. Dar locmai fiindcă refuzăm să vedem acea singură problemă — ne refugiem într-o trîndăvă și primitivă — de fapt — complexitate. Complexitatea nu există în mod real, complexitatea se naște din refuzul de a accepta realitatea. Tocmai de aceea, oamenii înțelepți au fost înainte de orice simpli...

Am fost uimit cînd am văzut că o lucrare a unui filozof se numea „Trei meditații pe tema culturii”. Eu nu discut în acest caz decît folosirea improprie a termenului de „meditație”. Păi ce fel de meditație e aia care are o temă dată? Și nu o meditație, ci trei, una după alta? Nu trebuie să fii filozof de meserie — și eu nu sînt — ca să înțelegi că unde există o temă anume meditația n-are ce căuta. Pe o temă dată se pot face studii, comentarii, analize, prospecte, tot ce vrei, dar cum o să meditezi pe o temă dată? Poți să meditezi pe o temă dată numai dacă ești foarte superficial și refuzi orice impuls spontan al vieții. Fiîndcă dacă meditezi cu adevărat îți dai seama că nu există teme de meditație. Ideea de temă de meditat apare numai într-o stare de trîndăvie. Unii s-au grăbit să scoată meditația din impas, s-o ajute, ca nu cumva meditația să ajungă în situația de a nu ține pasul cu vremea, s-o mai actualizeze. Socoteau că meditația are treburi prea metafizice și voiau să-i pună în brațe sarcini mai practice. Ce vulgaritate! Unii — pornind de la această prejudecată — susțin că meditația ar trebui să fie „activă”, „dinamică”. Ea poate să fie dinamică, dar în cazul asta nu mai e meditație. De ce să-i cerem meditației ceea ce nu poate da? O meditație activă încetează de a mai fi meditație, unde există acest scop anume, un obiectiv de atins, meditația dispore, dacă s'a născut vreodată... Meditația nici n-are nevoie de scop. A propune meditației un scop înseamnă a o degrada. Meditația este însăși viața și viața care n-are sfîrșit, o să aibă un scop? Viața n-are alt scop decît ea însăși.

Sigur, sînt multe cercetări ale noastre care urmăresc un scop... Pentru așa ceva avem la îndemînă gîndirea, analiza, comentariul, prospectiile geologice, alte dste de specialitate și atitea alte forme. Dar eu vreau să nu confundăm toate astea cu meditația... Meditația nu înseamnă reflecție asupra vieții. Meditația este însăși viața. Iar a medita înseamnă a trăi, a trăi cu luciditate, puritate, extraordinară pasiune și inteligență.

Teodor MAZILU

IRINA MAVRODIN

La lumina aceea

La lumina aceea nu se poate ajunge
acum și cu gesturile acestea
ci numai printr-un ocol pentru care
nu sunt cuvinte
unde este chipul luminat
și iarba peste care
cu tălpi de carne călca
tălpile tale de carne sunt

Fruntea-i lucea

Plînsă este fruntea în vis
cu mare hohot s-a întors
în mine albastru pavăză și goală
am rămas
fruntea-i lucea ca un neprețuit os
în lumina somnului
dulce sulțea al meu
cu frunze împodobite-te și vino
să ne așezăm pe patul de pământ și apă
templu prăbușit să fim în lumină
vorbește-mi cu ulțata și trista-ți gură

Dacă atita lumină

Dacă atita lumină l se adună pe față
Inseamnă că a murit?
umbra căror frunze l se clatină pe față
și ce pășări aude cîntînd?
cîta lumină pe față lui
soare va fi în leagăn adînc de pământ
cîta lumină în cer și pe pământ este
cu umilință să spun

Desen de MIHAI GHEORGHE

VALENTINA HARGHEL

În concediu

Ne-a trezit o voce stridentă. Desfăcuți pe jumătate din somn abia am deslușit „patru”. Am ascultat cu atenție: „Acceleratul 2004”. Un răspuns scurt și... — „ce-al zis?”. „Am zis că din Constanța acceleratul 2004 pleacă la douăzeci și cincisprezece minute”. Iacob a aprins veioza și m-a privit întrebător. Amîndoi căutam sursele de unde țineau vocele. Am ridicat un colț al covorului. Tăblia de scîndură a ușii mascate a ieșit la iveală galben-verzui. Am lăsat covorul să alunece și conturul calului lipitan ce păștea la marginea păduricii reapăru în întregime. Privirea lui Iacob pendula între mine și covor. M-am uitat la ceas. Era trecut de miezul nopții. Eriza mării îmbinate cu aroma pîcnă a mușcatorilor pătrundeau în rafale prin fereastra larg deschisă. Moleșită de nesomn abia izbutisem să sting veioza. „Nu-ai decît să pâlăvrăgească mi-am zis — noi vom dormi și abia miine. „vom sta de vorbă cu turcoaca” a adăugat Iacob ca și cînd mi-a ascultat gîndurile și-și trase pîedul mai sus de bărbie.

Dorința de a vedea marea în ceasul cînd soarele roșu portocaliu se ridică alene din marea albastră m-a învăluit într-o tandră reverie. Am coborît în grabă treptele faielei și începuse să alerg frămîntînd cu tălpile goale nisipul fierbinte ca jărătecul. Poate că în vis am întrezărit plaja etalindu-și echilibrul cromatic, marea scintilind argintiu și... „Acceleratul 2004” și încă odată „Acceleratul...”. Din nou — „douăzeci și cincisprezece minute”. Apoi un șgomot imprecis. De data aceasta o mină nevăzută m-a smuls din culcușul în care dormiteam și am rămas suspendată deasupra patului asistînd la transformarea propriilor mele simțuri într-unul singur — auzul. Pe măsura ce azeam repetîndu-se fără întrerupere extrase din Mersul trenurilor, starea mea de spirit deveni revolta, o necesitate revolta dublată de antipatia față de cei de alături. Fără îndoielă ea, mi-am zis, ea care repetă într-una ora și minutul la care un tren oarecare va pleca din Constanța, trebuie că are infățișare respingătoare, trăsături ce-ți provoacă repulsie. O dorință impetuoasă îmi cerea s-o zăresc și atît. S-o surprind cu cărtulia în mină dincolo de paștea pe care păștea calul taciturn. Cum? Eram gata să mă reped pînă la usa camerei în care se aflau ei și... „nu vă supărați, am venit să vă cer un chibrit, simt vecini de cameră” — și astfel să-l pot măsura făptura din cap pînă-n picioare.

Iacob admise și eu am rămas culcată cu ochii larg deschiși, între el și paștea care se ridica vertical în dreptul ușii construită dintr-o singură foale.

„Douăzeci și cincisprezece minute”? a răsunat din nou leit-motivul și... un sunet ca de diapazon ori poate... și un răspuns surd, răgușit, nedefinit, trădînd o împlinită tene, încheiat cu un căsăcat prelungit, în undulațiuni. Sint soți între două virate înclinînd spre ultima — mi-am zis. Își petrec vara vizitînd o rașe, minăstiri pe care în tinerete au tinșit să le vadă și n-au izbutit, urcă munți gîfînd cu carboxin în buzunar și mînăncă hrană rece. Acasă revin epuizați dar în schimb plini de satisfacții ca niște eroi deposedați.

O suită de triluri? Da. Auzul nu m-a înșelat căci toată eram numai urechi. Și mai apoi? Liniste molatecă. N-ar fi exclus să fie tiner — m-am gîndit la un moment dat tot eu. Dar de ce ea ar trebui să-i citească într-una mersul trenurilor? Și el? L-am zărit. Stătea întins pe pat, cu ochii întredeschși, învăluit în cercurile alb-bleu-verzui ale fumului de țigară, cu un colț al buzel de sus puțin săltat. Părea absorbit de amintirea unor tainice trăiri aventuroase, recepțînd sporadic vocea el țipătoare și monotonă în același timp. Fără îndoielă îmi repetam și el se chinuște auzînd-o. Sentimentul meu de dispreț s-a răsfîrțat și asupra cărticelelor în care vedeam înșirate nume de orașe și halte, cifre ce indică orele și minutele la care trenurile pleacă ori sosesc, toate prezăutate cu cite un semn amenințător, ca o tiflă. Da. Pînă și în concediu, cugetul nostru nu l este îngăduit să... adică de ce oare, mă întrebam, pe toate omul le transformă în ceva foarte precis din care emană neîmbietorul iz metallic? În concediu ar fi mult mai plăcut l-am măturat lui Iacob să te poți desprinde total de tot ce se chiamă...

dar val aproape că nu-mi dădeam seama la ce anume voiam să mă refer. Mi-ar placea, am continuat eu, cel puțin o dată în an să pornesc la drum neîmpovărată de lucruri, nescolînd tot felul de convenții și prescripții... Mi-ar placea să pornesc spre gară așa într-o doară și stînd acolo un minut, două, cîteva ore, relaxată, să meditez ori să stau de vorbă cu un necunoscut. La auzul șueratului de tren să nu-mi dau seama în prima clipă ce anume se cade să fac și abia apoi... Biletul l-am luat? „Nu, draga mea, ceea ce spui e utopie” — a exclamat Iacob. L-am privit dezamăgîtă. Dormea.

Cerul pe care îl întrezăream devenise violet.

Mîngierile tandre ale unui nou val de somn îmi legănau gîndurile.

„Sturzi și pițigoi!” am auzit de dincolo apoi din nou o lovitură ca de ojele.

În ce a fost lovit metalul? Glasul strident a pronunțat... ce anume? A repetat. „Mai sus de Tușnad”.

Tușnad! Tușnad! — eram gata să exclam cu furie. Cum de nu-ți amintești, am vorbit eu mental, de lacul Sf. Ana în jurul căruia pasionații excursioniști își îndeplinesc ritualele. Mulți urcă pînă acolo, zeci, sute, mii de oameni. Veți urca și voi cei de alături și vocea dumitale (căci în special ei mă adresam)

CONSTANȚA CRIȘAN : PĂSĂRI

va răsună ca un megafon, iar cuvintele de admirație vor trivializa farmecul naturii.

Din regiunea creierului simțisem erupind un jet de căldură ce mi-a inundat ameteșor de repede restul corpului. Azeam pași hîrșînd podeaua. E el? ori e ea? m-am întrebă, ea care și-a pus în picioare pantofii lui colosal de mari și face curse pînă la cuveta spre a-i potoli setea. Am ghicit. Robinetul răsucit a fluierat voios și apa care a țîșnit începu să curgă murmurînd. Pașii în revenire l-au trezit pe Iacob.

— Nu dormi? m-a întrebă buimăcit de somn.

— Nu. Îi ascult pe cei de dincolo. „Fii atent în clipa aste ale bea apă”.

— Ce canon! Sint gata să...

Și glasul lui Iacob a răsunat puternic țbind dintr-odată tot ce se afla în preajma noastră și s-a produs șgomot.

— Ce anume? Cu turcoaca vom discuta miine, am zis.

— Mai precis astăzi, ceva mai tîrziu. E îngrozitor. L-am simțit ridicîndu-se din pat. După ce s-a plimbat în lungul și în latul odăii fumînd neîntrerupt, a revenit.

Apoi tot eu.

— Ți-am zis să luăm camera la bloc și n-ai ȳrut.

— La bloc. În concediu?

— Dar acum doi ani cînd au stat la doamna Matei nu ne-am simțit bine?

— Acolo unde un bărbat necunoscut a intrat la noi în cameră și te-a surprins goală?

— Bărbatul a fost preot și venise țtii tu de ce... Se poate întimpla oricui.

Am tăcut amîndoi. Gureșii vecinilor se mai azeau. Mă simțeam dislocată. Pe patul dublu-lat zăceau părțile componente ale corpului meu peste care alunecau pete de umbră și lumină. Din nenumărate întimplări hazlii transformate în picante aduceri aminte, cea cu preotul a dat ghes și într-o clipă a ieșit din strînsarea memoriei. Pe loc, ușa a fost aruncată la perete și ceva negru și mișcător, cine-l?

Chiretă în fotoliu am exclamat: „Vai!” „Nu vă deranjați!” a spus cu glas scîzut preotul și stropii de aghiazmă (era în ajun de Sf. Maria) desprîși din mînăchiiul de frunze de busuioac au căzut peste corpul meu sumar

acoperit. Involuntar începusem să gîlgiu de ris.

— Pîlgi? — m-a întrebă Iacob.

— Nu.

Și tot la doamna Matei staționaseră cîteva zile două eleve-balerine. Din cînd în cînd le azeam deschizînd ușa de la baie și tronc! — aruncau cojile de pepene verde și pepene galben căci, cit au stat la mare nu au mîncat nici un fel de mîncare, doar fructe și pepeni. Erau suple și dezinvolte și noi ne minunam admirîndu-le. Dimineața veneau primele pe plajă și alergau desfăcîndu-și brațele cum își desfac aripile cînd se antrenează pentru zbor, păsărilor. Intrau în mare și se jucau cu valurile. Apoi reveneau și după ce repetau mișcările unduloase pășeau plaja. Rotînd ochii în întuneric le-am zărit în dreptul patului. Grațioase mi-au întins mîinile și într-o clipă m-au desprins din vacarmul zbuciumului interior. În timp ce le priveam îndelung, frunzele copacilor luminate de becurile cu neon au tremurat și balerinele după ce au ocolit în ritm de dans calul cu grumazul subțiat au dispărut în deșul păduricii. Atunci admiresem?

Și cum stăteam culcată pe nisip cu fața'n jos, sprîjîndu-mă în coate am închis ochii și... le-am revăzut. Tot mai stăteau pe bancă sub pergola de vorbă cu turcoaca. Nu erau balerine și nu erau două ci una singură în două exemplare. Pe fețele lor nu distingeam nimic altceva decît zîmbet. Un zîmbet îmbletor, larg, lipic. Acolo le-am zărit înția dată cînd am ieșit cu Iacob din odăie și ne-am îndreptat spre plajă. Ne priveau și zîmbeau. Iar noi care eram porniți să... le-am salutat. „Nazl, dinși sînt vecinii noștri?” — a rostit... care din ele?

— Citisem undeva că există gemeni falși și adevărați — am zis eu.

— Ele, cu siguranță provin dintr-un singur oul mi-a răspuns Iacob și plimbîndu-și degetul arătător prin nisip a schițat schema sarcinei gemelare.

— Și turcoaca ce ți-a vorbit despre ele? am întrebă.

— Spunea că în fiecare vară surorile gemene își părăsesc soții și după ce petrec o zi-două pe malul mării pleacă să cutureie pădurile.

— Pădurile?

— Notează arile păsărilor cîntătoare.

— Ți-am spus eu că auzisem la un moment dat sunet de diapazon. Vor pleca diseară?

— Parcă da.

Un gînd firav dar năstrușnic mă înșfăcă de sub cort și mă duse pînă-n dreptul pergolei. Ne-apucasem să...

— V-am deranjat cumva în cursul nopții? m-a întrebă una din surori. Am sosit neanunțate. Altdată obișnuim să...

— Nu, pentru acestia am venit, ei cu totul pentru altceva...

Mă priveau zîmbînd, îmbletor, lipic.

— Aș fi curioasă să știu...

Iacob m-a bătut pe umăr.

— Mai intrăm odată în apă?

Ciocirlîi moțate, rîndunele, păsări cu ciocurile încruciate s-au ridicat de pe nisip fluifînd din aripi și au dispărut. Pășînd ușor peste o stare nedefinită se prea poate o împrevizibilă părere de rău, am intrat în mare.

CATUL BOGDAN : CASA TĂTARULUI

DAN NĂSTASE

atlantis

Cerul era atît de albastru și atît de pustiu încît mă întrebam pentru cine sint făcute toate frumusețile vieții

Pomii,

Ploaia,

Soarele

și multe altele de care nu voi pomeni, vă vin în minte mai bine căci rînite gînduri curg de-a valma / și-n răvășirea lor de patimi / vom aminti numai sudalma / drumețule, de ce te clatin?

Și cînd soarele își va aminti de țările fără căldură, și cînd ploaia își va aminti de țările fără apă, și cînd pomii își vor aminti de grădini

de visurile noastre

și cînd își vor aminti de frunze

Pomii

Singurătatea voastră dragii mei eroi, scumpi pămîntului, una cu țarina din care ies și se coc grînele, ne umple inimile de

Soare

și de

Ploaie

și de

Pomi

da, de pomi, căci voi sînteți ceea ce noi vom fi și noi sintem ceea ce voi ați fost

Prin soare, prin ploaie și pomii brațelor țării acestela

revenită la denumirea inițială de Atlantida, sau poate Atlantis.

Tu țtii Lia, numai tu țtii cit pot fi de viteaz și de străbun și de aducere aminte, și cum ți-ai uitat fularul acela verde la mine, culoare bineînțeleasă că nu are, sau poate că își are importanța ei, dar eu voi pleca și tu vei rămîne, sau poate că nu vor mai circula autobuzele de noapte și nici motocicletă nu va mai avea benzina, de ce ar mai avea benzina, motocicletă?

Evident că ne vom scrie, drace, dar-este-evident-că-ne-vom-scrie, eu îți voi scrie, tu îmi vei scrie, ei îmi vor scrie, sau poate ele nu îmi vor scrie, dar tu tu decemiascrie-căci-nuteobligă-nuteobligă-să-mi-scrii. Dar îmi vei scrie.

Cheful de adio îl voi face cu prietenii, vreau să spun că numai cu băieții, așa se și cade, să nu te superi Lia, și nici voi Florentinamihailenamarmonica să nu vă supărați, căci va fi un chef strașnic, vă promit, așa ca la despărțenie.

Și cînd soarele își va aminti de țările fără căldură, și cînd ploaia își va aminti de țările fără apă, și cînd pomii își vor aminti de grădini, de visurile noastre, și cînd își vor aminti de frunze Pomii, atunci mă voi reîntoarce, cum m-am reîntors de atîtea ori fără ca voi să țtiiți, în țara cu nume de floare saupoateadealteca la fel de frumos, ATLANTIS sau poate Atlantis.

Un pas înainte, opintire, întoarcere, doi pași înapoi, doi pași înainte, opintire, acum, cînd fac un pas înapoi, să mă trezesc în altă lume sau în alt timp, sau cel puțin pe o insulă în mările calde unde nu există cărbuni și sobe care scot fum. Doi pași înapoi, descărcare, iar doi pași înainte, deodată mă trezesc într-o ceată groasă care se ridică încet, dau drumul lopoții și admir răsăritul celor doi sorți din sistemul Alpha-Xy deasupra planetei flintelor care nu au două picioare, două mîini, maxilare etc. Mișcă, băiete ce, ai adormit? După zece roabe grămada pare neatinsă. Abia după două ore mi s-a părut că trăiesc în plin fantastic: cărasem puțin cărbunii și mai eram în picioare gata să trec la lemne.

Prin soare, prin ploaie și pomii brațelor țării acesteia revenită la denumirea inițială de Atlantida, sau poate Atlantis.

Ei da, un blues, de cite nu e în stare un blues.

Și nu vă gîndiți la corăbii...

Plec.

La revedere, iubiiții mei atlantiți, și nu vă gîndiți la corăbii.

Și cînd soarele își va aminti de țările fără căldură, și cînd ploaia își va aminti de țările fără apă, și cînd pomii își vor aminti de grădini, de visurile noastre, și cînd își vor aminti de frunze Pomii, atunci mă voi reîntoarce, cum m-am reîntors de atîtea ori fără ca voi să țtiiți, în țara cu nume de floare saupoateadealteca la fel de frumos, ATLANTIS sau poate Atlantis.

Un pas înainte, opintire, întoarcere, doi pași înapoi, doi pași înainte, opintire, acum, cînd fac un pas înapoi, să mă trezesc în altă lume sau în alt timp, sau cel puțin pe o insulă în mările calde unde nu există cărbuni și sobe care scot fum. Doi pași înapoi, descărcare, iar doi pași înainte, deodată mă trezesc într-o ceată groasă care se ridică încet, dau drumul lopoții și admir răsăritul celor doi sorți din sistemul Alpha-Xy deasupra planetei flintelor care nu au două picioare, două mîini, maxilare etc. Mișcă, băiete ce, ai adormit? După zece roabe grămada pare neatinsă. Abia după două ore mi s-a părut că trăiesc în plin fantastic: cărasem puțin cărbunii și mai eram în picioare gata să trec la lemne.

Prin soare, prin ploaie și pomii brațelor țării acesteia revenită la denumirea inițială de Atlantida, sau poate Atlantis.

Ei da, un blues, de cite nu e în stare un blues.

Și nu vă gîndiți la corăbii...

fată care punct.

Știți ud de clopote

și nu vreți ca visurile tale să-nece caldarimul-ucise.

Căci numai la întoarcerea aceea ne vom da seama cîți prieteni aveam și cite iubite. Adevărați (te).

M-am ascultat benzile pe toate pistele, altceva ce dracu să fac, nu-mi mai arde de nimic și cite proiecte mărețe aveam, cite-proiectemărețeaveam. Pînă s-o defecta magnetofonul. Și ploaia, și motocicletă nu mai are benzina, și eu nu mă mai întîlnesc cu Lia decît o dată, știi sigur că va veni, trebuie să îi dau înapoi fularul acela verde pe care l-a uitat la mine, da, numai o singură dată ne vom mai întîlni. Și de ce ar mai avea benzina motocicletă?

— Doamnelor și hm, domnilor, după cum țtiiți, regalul este scos la licitație...

Înainte de a avea timp să fugă o plasă zbură din trapa neagră ce se deschise în pintecul elicopterului ce se oprise deasupra lor și print-o mișcare abilită fură trîntiți peste ochurile de năvod și ridicăți în aer. Cu capul în jos, Abe privi luminile civileizației defilînd sub el. În jur alte elicoptere agittau aerul cald al nopții.

Ei da, un blues, acum aș vrea să ascult un blues cîntat așa, ca la mama lui, de cite nu e în stare un blues...

Cerul este atît de albastru încît mă întreb pentru cine sint făcute toate frumusețile vieții

Pomii,

Ploaia,

Soarele

și Cadillacul acela argintiu pe care nu o să-l am niciodată, cite sute de ani ar trebui să muncesc pentru a avea și eu un Cadillac argintiu? „Sărman Atlant ț s-a părut / că zările ț s-au deschis / dar n-a fost doar decît un vis / rînit tu-ai căzut.” Sau morț.

Se poate trăi și fără Cadillac!

Grea meserie ți-ai ales. Dar acum pleci.

P-L-E-C-I-I

Plec.

La revedere, iubiiții mei atlantiți, și nu vă gîndiți la corăbii.

Și cînd soarele își va aminti de țările fără căldură, și cînd ploaia își va aminti de țările fără apă, și cînd pomii își vor aminti de grădini, de visurile noastre, și cînd își vor aminti de frunze Pomii, atunci mă voi reîntoarce, cum m-am reîntors de atîtea ori fără ca voi să țtiiți, în țara cu nume de floare saupoateadealteca la fel de frumos, ATLANTIS sau poate Atlantis.

Un pas înainte, opintire, întoarcere, doi pași înapoi, doi pași înainte, opintire, acum, cînd fac un pas înapoi, să mă trezesc în altă lume sau în alt timp, sau cel puțin pe o insulă în mările calde unde nu există cărbuni și sobe care scot fum. Doi pași înapoi, descărcare, iar doi pași înainte, deodată mă trezesc într-o ceată groasă care se ridică încet, dau drumul lopoții și admir răsăritul celor doi sorți din sistemul Alpha-Xy deasupra planetei flintelor care nu au două picioare, două mîini, maxilare etc. Mișcă, băiete ce, ai adormit? După zece roabe grămada pare neatinsă. Abia după două ore mi s-a părut că trăiesc în plin fantastic: cărasem puțin cărbunii și mai eram în picioare gata să trec la lemne.

Prin soare, prin ploaie și pomii brațelor țării acesteia revenită la denumirea inițială de Atlantida, sau poate Atlantis.

Ei da, un blues, de cite nu e în stare un blues.

Și nu vă gîndiți la corăbii...

AL. RAICU

Tăceri

Pusul e parcul, plin mereu de trunze
cu lebede albastre, în parcuri
își toarnă moartea gîlgiind veninul
luminii prăbușite fără mir,

și mina mi se lînge-n scaun rece,
și inimile curg mai înapoi,
își toarnă moartea gîlgiind veninul
Din straturile de-aramă se ridică
să fugă printre crengi copiii goi
ce-au înnotat sub lac din primăvară,
ferindu-și creștetul cu soare și priviri,
Pocni o armă. Lebedele toate
zburară în țerași spre minăstiri.

Gondola

Omule îmbrăcat în albastru
cu barca înmăscă, subțire,
Tai mai plutit? Alăbura
îți cîntă de mire.

Pune-ți la zăruți puterea,
toarnă din vinul de preț.
Clipele zac în balanță,
lără hîrlac.

Ți le plătesc diamante
cit e munte de greu,
cit se toapește-n balconne
luminărele de se.

Hainele să schimbăm către seară
pentru arcuș și vioară

Concert
cu un singur spectator

E o lemele în năluca
ce trece prin pupila-ades.
Zvirîndu-și neîncetat, ca nuca
veșmintul lără de-njeles,

și se așează lîngă ușa
în galbena lumină grea,
îndrăgostită de-o păpușe
cu partitura de catifea.

E sigur cîntec rar de seară
cînd colțul luminii subțiat
să sparge peste apa-amară
cu arma caldă de soldat,

și ea, cu soldul de stălie
nemişcată, din ungher,
își poartă vechea tragedie
lîngă picioarele de fier,

și brațele-agiind prea tristă
că doarme-orchestra în clavier,
la simbetul de pe balistă,
la semnul alb de tibișit.

Cînd tremura capacu-atară
și goana ceții îi da ghies
lemeia-și lasă-nctet la seară
romanjă lără de-njeles.

A ride și nu prea

Rostul comedilor cinematografice este, orice s-ar spune, acela de a ne amuza, provocându-ne (la nevoie) chiar și risul. Creatorii ce iau prea în serios teza măgulitoare, conform căreia cinematograful ar fi artă cu număr de ordine între celelalte, s-au ostenit să aducă și în comedie mijloacele adesea sofisticate ale fastidioaselor filme „de artă”. Și Tati?, ne va întreba cu grabă un bine pregătit, Tati ne place și nouă dar tot în calitate de creator al jocului cinematografic. În cele mai vili pelicule ale sale Tati nu se descurcă la nivel de înțelegere a personalității originale de șirul mare al comicilor de pomică.

Există un falmos episod într-un poem italian din Quattrocento — „Morgante magliore” al lui Luigi Pulci — și anume în cîntul al 13-lea: acolo un semigigant, Margutte, „scutierul” gigantului complet Morgante, face un gest destul de rar, adică moare prin explozie. Pur și simplu Margutte „scoppia” (din însăși ironia cuvîntului se poate înțelege că personajul pleznește, crapă, explodează) nu de altceva, ci de ris! Parcă scrutind peste veacuri spre Bergson și „du mecanique plaquée sur du vivant”, Pulci își suprîmă semi-protagonistul în hohote de ris, provocate de o întâmplare oarecare: o maimuță încălțase cismele lui Margutte, sau încercă doar să și le tragă pe mîinile cicioarelor sale. Sacrificatul prin ris este o prezență animalului de se încălță (probabil că dacă tentativa ar fi fost a unui motan, hazul produs nu avea asemenea urmări) este prea de tot și se lasă devorat de hohote.

Tot așa și noi — deși n-am avut curajul să ducem risul pînă la capăt — am ris demențial, alături de întreaga sală, la vedea poveștile farse din filmele mult, acele sclunduri rău minuite, acele ul malitioase, brutale maltratate cu justete de Charlot, și cite și mai cite. Rîdeam de auzăm cum ne aleargă mușchii pe spinare și cum aerul căută loc pe unde să ne mai pătrundă în piept, plină cînd — cu legitimitate lasitate — întorceam capul de la pozmele de pe ecran, ori ieșeam din sală să ne linișim.

Din comedile ultimelor două decenii multe ne-au distrat, le-am punctat cu cite un hohot incisiv dar ca la marul mui nu am mai reușit să ne amuzăm decît la incredibilul Danny Kay. Filmul în care l-am tot revăzut îndreptătea proverbul: omul sîfînește loc, o poveste însemnată înștitată „Bufoni” regelui. În deplîngem pe cei care n-au apucat s-o vadă și sugerăm, totodată, D.D.F.-ul să în a considerarea eventuala reluare a acestor mare recital de comediant total.

Ne-am dus, domnilor de ris, la comedia lui Stanley Donen, Fantasma. Am ris și nu prea, cu acea păguboasă îndulgiență ce-ți umbrește satisfacția vizionării. Actorii buni (cel doi protagoniști: un Faust — băiat de buclărie și un Mefisto explicat în culori, ritm, montaj strîns, muzica excelentă a lui Duddley Moore mai ales din sevețele pop. nemulțume însă de-a binelea caracterul de revistă al filmului, vrem să spunem: concepția vulgară și adesea grațiat demitizantă, pe gustul modest al unor spectatori pentru care show-ul de cabaret e supremul act cultural).

Leclă (cicl Fantasma e o peluclă vizibil didactică) acestei producții e destul de simplă, ea propovăduiește o dialectică pentru telefoniste: nici-o plăcere nu poate fi pură, orice satisfacție își are necazul ei. Cel ce și-a vîndut sufletul cere avere și o nevastă senzuală, diavolul e de acord pe loc dar nevasta e senzuală cu alții și nu cu el; cere să fie lubit sfîșietor de femeie, undeva într-o căsuță la țară, dar iubirea acordată e a unei femei măritate cu un om „minunat” — de aici savuroasa scenă din automobil cînd cel doi amantși se îmbrățișează furibund, lăudîndu-l cu lacrimi în ochi pe sotul inegalabil — etc. Practic, diavolul nu poate fi conștrîns să dea exact ce ai cerut, el strîmbă totuși după plăcușă și, respectînd „în mare” solicitarea. Eroul rădăcește îndelung prin ispite nicodată împlinite. Întrebarea pe care scenariștii (nu alții decît cei doi actori principali: Peter Cook și Duddley Moore) încearcă să o provoace în noi, la acel nivel intelectual precar al revistelor, este — probabil — aceea: dar care există pe lume satisfacția reală? nu cumva toate sînt minate de contrariul lor?

O a doua viză, la fel de superficială atînsă, este cunoscuta și dezbătută alienare a omului în condițiile acumulării de obiecte, a sporirii neconștiente de dorințe — și așa numeroase în individ — proprii societății de consum. În final diavolul „avertizează”, divinitatea că va umple pămîntul de: mașini, televiziune, materiale plastice, hrană rece, etc, etc, adică exact de avalanșa „civilizației” alienatoare.

Filmul provoacă un amuzament inferior.

Ilie CONSTANTIN

MUZICA

O lucrare binevenită

O foarte recentă apariție editorială a umplut de bucurie inimile celor ce nu sînt indiferenți față de soarta muzicii românești, a nivelului de popularizare și susținere a ei în rîndul melomanilor. Căci prin surprinzătorul studiu „Muzica românească contemporană”, Doru Popovici umple un gol pe care cei sensibili îl resimțeau de mult. Și nu numai cu privire la arta sunetelor ce se înfăptuiește azi, odată cu scurgerea zilelor noastre, dar și referitor la muzica de acum trei, patru decenii, pe nedrept strîdind celor mai mulți.

După cum autorul însuși ne lămură, nu avem în țară o lucrare „literaturizantă” în care paralelele și metaforele să întunece analiza ci se va precedea „descoperirea caracterului muzical” cu elemente științifice și un stil de specialitate adecvat. Acestea menținate într-un permanent și bine gândit echilibru cu doritul caracter larg accesibil. Evidențierea crezului estetic și a tehnicii compoziției a diferitelor generații și a fiecărui creator în parte va duce, după cum tot compozitorul ne mărturisește, la edificarea nu a unei „istorii obiective” ci a unei „culegeri de impresii” ceea ce avantajează șansele de popularitate a lucrării, fără a-i diminua caracterul analitic. Nu putem să nu mărturisim că ne-a nedumerit într-o măsură lipsa exemplarelor muzicale și a unei aplicări mai la obiect asupra arsenalului compoziției mîcar al lucrărilor mai importante, calități ce făceau atît de atractivă precedenta „Muzica corală românească”.

Înfrățirea și prezentarea în cadrul aceluiași rolum a creației interbelice și a celei actuale nu tîm doar de domeniul procedurii organizatorice ci își află justificarea în legătură existentă între cele două perioade. În imposibilitatea de a înțelege ce se scrie azi fără a ști ce s-a scris și s-a gîndit despre muzică ieri. Cu atît mai mult cu cît există compozitori ce au debutat înainte de război sau atunci au scris majoritatea opusurilor,

dar au continuat și după, încadrîndu-se în noile mîdiri. Tocmă pentru aceasta, pentru reliefaarea personalității artistice a fiecăruia, a legăturii stilistice intrinsecă chiar la cei care aparent și-au schimbat maniera, este un merit al cărții.

Orînduirea conținutului potrivit generurilor muzicale prezintă avantajele și dezavantajele. Este calitativ superioară așezării după perioade, generații sau creatori intrucît așa ne putem da seama mai bine de evoluția fiecărui gen și ne face o imagine mai științifică. Celdînt mod de orînduire ar fi fost poate mai eficient în privința formării unei păreri despre evoluția estetică muzicale în genere, despre largirea orizontului și a complexității creației. Gria pentru evidențierea fiecărei personalități și încadrarea individului în generație îl găsim pe Doru Popovici să depășească acest impas.

Cu atît mai mult cu cît analistul înseară în primul capitol o judicioasă prezențare a orientărilor actuale ale muzicii, întreprindere deosebit de merituosă intrucît este printre primele contribuții adresate publicului larg în țară sînt lămurite, chiar dacă general, noțiunile de muzică stochastică, muzică simbolică sau programare muzicală cu ajutorul ordinarului.

Ceea ce lipsește cărții și dă uneori o senzație de incertitudine este luarea mai manifestă de poziție. Ne pare puțin probabil ca autorul să-i placă toate lucrările pentru care găsește (uneori vîdit căutat, și stereotip) aprecieri mai mult sau mai puțin pozitive. O „culegere de impresii” s-ar fi cerut încă mai subiectiv. Și deși sîntem de aceeași părere cu autorul asupra absurdității mult trimbitatului conflict între generații care nu s-au studiat reciproc și nu s-au analizat fără părtinire, credem totuși că un mai dezvoltat spirit polemic n-ar fi dăunat lucrării.

Costin CAZABAN

COLUMNA LUI TRAIAN (fragment)

ARTE

PLASTICĂ

O Mioriță a sculpturii

S-a făcut foarte mult caz, și se mai face încă, în legătură cu lucrarea denumită Șarpele fantastic. S-a scris despre ea, a fost reprodusă prin paginile mai tuturor revistelor, în sfîrșit, prin intermediul afișelor a făcut cavieră. Și trebuie să recunoaștem, e frumoasă. Aș încerca totuși să duc puțin mai departe criteriul estetic, integrîndu-l unei anume continuități istorice, capabilă să-și recunoască izvoarele primordiale, adică destulul prefigurată de cele mai vechi incipuri. Ni s-a părut a la recunoaștea în cu totul altă parte.

În același Muzeu arheologic din Constanța, unde se află și Șarpele fantastic, se mai găsesc de asemenea și doi meniri, două statui reprezentînd Femeia și Bărbatul, lucrări de o vechime aproape incalculabilă, protecționdu-ne, prin intermediul pietrelor migdale, într-o probabilă epocă matriarhală. Fascinante fantasme, piloni fundamentali în ceea ce privește genul și libertatea primitivă de creație a unui popor. Dacă Șarpele fantastic se subordonează operelor de cult, prin situate în timp, și nu ne scapă o alcătuire suprapusă și vag inițiativă, procedeele ca atare, aria propriei zis conținută mi se pare destul de săracă, o palidă copie de sorginte străină. Barocul, îngrămățirea de simboluri, excelsiul devenit aproape naturalism nu stă în firea artistului român. Să ne reîntoarcem la cele două sculpturi denumite generic Femeia și Bărbatul, încercînd să ne explicăm fixația mai pe larg.

Am vorbit de dimensiunea timpului. În ceea ce privește cele două lucrări el ne vine în ajutor. Nu știm exact în virtutea cărei idei au fost sculptate statuile. Pentru fiecare în parte sau înaltă am putea da mai mult explicații. Miraculos este însă fap-

tul sustragerii sistematice, atît a Femeii cît și a Bărbatului, din raza înțelegerii datate. Ele rămîn astfel ceea ce sînt și nimic înai mult, adică artă raportată la ea însăși, la starea ei de mazi-mă puritate. Sau, altfel spus, mai sigur, artă la care se pu-tem referi oricînd, prin comparație, matică vitală de cultură. Este destul să primim, pe trunchiul generos aplăzitat al Femeii, mina de o finețe extraordinară, o radiografie care străbate umbra cărni, mai greoaie, prin comparație, matică vitală de cultură. Este destul să primim, de la oarecare distanță, Bărbatul, acest o mare și jeapăn cu cufiul de vinătoare abia schițat la sold, pentru a o-vansa o străfulgerare pînă la Brîncuși, către opoizete lui de început de universuri cosmice și umane. Purînd, în germene, ceea ce sculptura noastră modernă are mai de preț, este legitim să ne reîntoarcem mai des la aceste două sculpturi memorabile, cu sentimentul că nu vom putea să le epuizăm nicodată în întregime sensurile.

Mă simt dator să mai adaug un singur lucru. El privește titlul acestor înscrisuri. Am făcut o anproiere care-ar putea să apară drept forțată. Ciobanul mioritic celebrează o unită cosmică. Femeia și Bărbatul sînt zei fenomenali terestre. O forță comună însă îi leagă și-o asta rez-dă netîngușă lui alianță. Pentru mine cel puțin alcătușe reversul unei singure medallii. Trebuie să existe și o Mioriță a sculpturii.

Grigore HAGIU

TELEVIZIUNE

Simbătă și duminică

„...cozile astea de săptămîină pe care le-aș pune la ființă și-as trage!” amentîmăm mai demult. Acuma nu mai ameninț. Acuma simbătă și duminică stau la televizor. Afară e frig, orice puscă-al purta, în zăpădă sînt urme, iar încălzire centrală am. Am și apă curîntă. De lit nu mă plîng, că nu stau înalt. Curățenle de decembrie am făcut. În cămară n-a explodat nici un celofan. Cu-n spate ca ăsta eu pot să stau. Fiindcă eu și-un pahar la fotoliu și ceva în pahar. Și la ceva în pahar am speranță. Săptămîină de săptămîină. Nu știu ce se pune în urnă dar știu cu cine votez. Televiziunea depinde de iarnă ca palinatorul de palmă și de bocanc. Cineva la televiziune trebuie să se gîndească: ie e bine acasă, săracii, le este teromorf și le e cald.

Duminică seara s-a gîndit Tudor Vornicu. El gîndeste demult. Și anume, profesional. Dacă televiziunea presupune un stil, stilul acesta îl reprezintă din cînd în cînd Tudor Vornicu. Cînd are ocazie. Și colaboratori. Pentru că înafara lucrurilor despre televiziune pe care le văd neclar, lucrul pe care îl văd cel mai clar este stilul. Modalitatea de exprimare a televiziunii. Genul ei. Televiziunea nu este teatru, nici cinema. Televiziunea nu este sedință. Ce este — estetic — nu se știe exact, se presimte doar și trebuie încercat. Poate este corespondentul vizualizat al publicității televiziune. Poate este presă în imagini: ziaristică cu luat de vederi. De aci necesitatea de ritm. De „direct”. De concis. Trezind la fond, de liber arbitru. De opinie deschisă la opinie. De teritoriu neutru absolut, nu în sensul neparticipării, ci în sensul nepărtinirii. De ultimă oră a lumii: cineva e lăsat în lună. De ultimă oră a timpului: cineva e lăsat în pămînt. Senzațional. Arhiid.

Emisiunea despre S.U.A. din cadrul studioului „N” așa a fost. A avut stil. „Un stil”. N-a fost film comentat, nici articol citit, nici spectacol filmat. A fost televiziune. În sfîrșit! Tudor Vornicu s-a deplasat, a văzut, ce i-a plăcut a pus de-o parte, a transformat dintr-un punct de vedere de televiziune, dintr-un punct de vedere modern: după inteligența mea și după gustul meu și după priceperea mea asta este. Și formă și fond. A stat drept în micul ecran și-a spus cu mina pe inimă: asta este. Sînt sincer. Altcineva o să poată alitadată altfel. Și-a mai spus patru fraze. Nu mai mult. Exact cît a trebuit. Exact cît ne-a plăcut. Ca să vedem singuri, să judecăm singuri, să hotărîm singuri. Să hotărîm noi, nu altcineva: asta nu, asta da!

Sânziana POP

SPORT

În noi moțăie un boxer

Frumosul Cassius putea să fie iubitul Cleopatrei, printre ațîția aruncați în bazinul cu șerpi; un Antonius de culoare, contestîndu-l pe Cezar, amantul funest în ochii căruia regina, în pragul invaziei romane, vedea „o mare imensă pe care fugeau galere”.

Pentru Cassius Clay galerele sînt acum contrabasurile de cedru ale orchestrei de jazz dirijată, între două antrenamente, de Joe Frazier, în furia lui bine ritmată, stil „dixiland”. Dacă nu le umple furtuna, alcoolul și naiadele, contrabasurile vor acosta într-o zi și lupta va începe sub privirile piramidelor (cămile indifferente).

Boxeri, din virful acestor piramide, patruzeci de secole de grandoare umană vă privesc!

Meciul a avut loc în noi, orice s-ar zice. Dacă în noi nu doarme totdeauna un fotbalist, ori cronicar sportiv (sau un Suplinitor măcar), un boxer moțăie cu siguranță, chiar și în cei mai fini critici literari. Batem, vrem să batem cite ceva sau pe cineva și ne-avînd curajul să atacăm direct, o facem prin procură pugilistică. Cine studiază fizionomiile din jurul unui ring poate să tragă cele mai interesante concluzii despre natura umană și despre fentele ei.

Prim-planul întîlnirii dintre „Puilor plouat” și „Basculanta cu ciment” — epitelele cavalerști

dinaintea bătăii, după scuipăturile de rigoare — l-a ținut totuși vocea spectrală care se auzea strigînd din umbra sălii aceleși cuvînte, cu obstinație ce întrecea cu mult sensul meciului. Era un strigăt uitat în urmă pe scara evoluției noastre și totuși atît de actual, un mesaj de cîteva milioane de ani de răcnete vesele ori speriate. Aveți un prieten? Împingeți-l ușor către o gală de box, faceți experiența aceasta naivă și vă veți trezi alături de un personaj necunoscut.

Să nu ne rușinăm însă și să admitem realitatea că uneori sîntem cu mult mai aproape de instinct — cu delicatetea noastră cu tot — decît de rațiune; mult mai aproape de lupta fizică decît de cea de idei. Să avem curajul și în lupta de idei urmele vechi ale altorii cu pumnul.

Nu l-am aplaudat pe Clay, „Puilor plouat”, cînd „Basculanta cu ciment” argentinian, derapînd, după laterală de stînga, s-a prăbușit în prăpastia lăudăroșeniei preliminare.

M-am gîndit la poemul dinaintea meciului, ascultat cu religiozitate de suporteri.

În viață nu se întîmplă și probabil nici nu e bine să se întîmple tot ce scrie într-un poem.

Altfel toți poeții s-ar face boxeri.

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (26 nov. a.c.). Recent ales în Collège de France, André Chastel a obținut Premiul Ambasadorilor pe anul 1970 pentru lucrarea *Mitul Renașterii*. În realitate, premiul încoronază întreaga activitate a cunoscutului și apreciatului istoric de artă.

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (26 nov. a.c.). Recent ales în Collège de France, André Chastel a obținut Premiul Ambasadorilor pe anul 1970 pentru lucrarea *Mitul Renașterii*. În realitate, premiul încoronază întreaga activitate a cunoscutului și apreciatului istoric de artă.

revista străină

LE FIGARO LITTÉRAIRE (23-29 nov. a.c.). În cadrul unui grup de articole dedicate Marrocului, Jacques Brice oferă o privire de ansamblu asupra literaturii marocane. Literatura asiatică de interes național în ce privește stringerea, captarea ei în corpusuri, culegeri etc. Litteratura scrisă a obținut și se lăsează cititori în țările francofone”. Fără a avea o viață literară în sensul european al termenului (cafele, saloane literare etc.), scriitorii marocani dispun de o Casă a gîndirii și sînt constituiți într-o Uniune. Dintre edituri, este remarcată editura Dar El Kitab (Casa cărții) iar dintre publicații, suplimentul literar al cotidianului Al Alam.

Jean Freustié, proaspăt laureat al premiului Renaudot relatează „cum a venit în literatură”: „Am făcut un război foarte lung care a influențat deși studiile mele. Născut în 1914, aveam 25 ani în 1939. Am primit cipat la toate campaniile Armatei italiie: Tunisia, Italia, debarcarea, două campanii în Alsacia... Mi-am terminat studiile de medicină la Alger, militar fiind. După război m-am instalat la Paris și am deschis un cabinet... în șase luni n-am văzut decît un client... Mă plîntissem atît încît m-am apucat să scriu o carte din amintirile războiului. Aceasta a fost *Ne délivrer que sa ordonnance* pe care am păstrat-o mult timp în sertar dintr-o modestie de provincial și pe care Table Ronde mi-a achiziționat-o mai tîrziu cu entuziasm... În fiecare an duceam autorului un manuscris. Le publicau fără mare succes. Așa mi-au apărut cînel cărți la Table Ronde și trei la Grasset... În 1961 am devenit critic literar la France-Observateur. Cînd m-am apucat de *Isabelle*, am jucat o carte: am simțit că la 55 ani era timpul să fac ceva nou și am abandonat medicina...”

Cîteva opinii interesante pe marginea poeziei contemporane exprimă Marc Alyn în folioleto *Cine va elibera poezia?* Problema pe care o ridică autorul este aceea „de a ști ce devine poezia astăzi, după un secol de ermetism, de revoltă, de îndepărtare de om, de experiențe externe pe care marele public — trebuie s-o recunoaștem — nu le înțelege”.

Spre deosebire de Jean Freustié care în interviu său e de părere că toți romancierii fac autobiografie scriind, Michel Tournier, celiatit interviueat, declară (la propoș de *Le Roi des Aulnes*): „Înainte de orice aș vrea să precizez că această carte se situează în categoria creațiilor literare și nu în aceea a documentelor sau a confesiunilor: mai mult sau mai puțin dogmatice. Nu încerc deloc nevoia de „a mă povesti” și de a scrie o carte de cite ori îmi înșel nevasta sau de cite ori unun din copiii mei are prima comunie (De altfel, n-am nici nevastă, nici copii)”.

În cel șaptezeci și șapte ani de existență premiul Goncourt a fost jînta a numeroase ironii și suspiciuni. Prin 1907 circula pe seama juriului următorul cîntec: *Les dir s'il fallait un croire / Dispensent la célébrité, / S'il venit ou se vent la gloire, / Que ne s'en sont-ils achete!* Cit despre „nedreptățile” comise, să n-n amintim decît pe cea din 1913 cînd în locul lui Proust (Du coté de chez Swann) ori Alain-Fournier (*La Grande Meaulnes*) este preferat Marc Elder pentru *Le Peuple de la mer*.

DIE WELT DER LITERATUR nr. 24 din 26 nov. publică o serie de articole închinete istoriei artelor. Foarte interesant articolul „Warum und für wen malte Bosch?” (De ce și pentru cine picta Bosch?). „Die Graphik und ihr Prophet Kandinsky” se intitulează comentariul lui Monika Herzog despre albumul celebrului fotograf și grafician Felix H. Man, închinat litografiei inventată în 1798 de Aloys Senefelder, și desăvirgî-tă, între alții, de Kandinsky; între alte articole închinete cărților de artă mai citim și cel despre cartea lui H. Kaufmann, despre creatorul barocului italian, Bernini, contestat în sec. 18 și 19 și repus în locul său de onoare în secolul 20.

(30 nov.—6 dec., a.c.) Cîteva din cele treisprezece „chei” pentru romanul *Le Roi des Aulnes* (premiul Goncourt 1970) oferite de însuși autorul (Michel Journer): ABEL (Abel Tiffauges, personajul principal al romanului, vede în propriul său prenume o predestinare a vieții noma-de, derădăcinate și inocente, a persecuției nedrepte din partea posedanților sedentari, fiul lui Cain), ANARHISM (Abel Tiffauges este dusmanul societății în general și al Franței dintre cele două războaie în particular...), AUTOMOBIL (Abel Tiffauges al cărui tată era mecanic, mostenește de la unchiul său un gara-aj). El vede în aceasta un semn al deslinșului automobilului constituind un instrument de nomadism și rapl...), CANADA (copil fiind, Abel Tiffauges voia să ducă o viață de vizitator în Canada...), MAL Tîrziu va fi coplesit atîrînd că delinșul la Auschwitz numeau Canada bărcile unde se depozitau rămășițele pămîntului ale victimelor gazatei, MIOPIE (Abel Tiffauges, care e nevoit să poarte ochelari cu sticle groase... se înscrie în tradiția oamenilor orbi, prezenți în număr mare în mitologii), OGRE (căpșun, om rău) (din latinescul orcus, zeul morții...).

LA POLOGNE (nr. 12, dec., a.c.) Cărți noi în editurile poloneze: Scriitorii de Stanislaw Brozowski, *Comerțul internațional și dezvoltarea economiei* (o culegere de materiale și documente de la noua conferință mondială a O.N.U. pentru comerț și dezvoltare). Căldură și febră de Lucjan Wolanowski (un grupaj de reportaje pe marginea unei anchete deschise de organizația mondială a sănătății).

Pierre Mazars despre Salou-nul picturii there: „De asemenea este greu să știți dacă extingtorul care se vede e un extingtor adevărat sau o operă concepută de un emul al lui Ravnand, obsedat ca și el de materialul incendiar. Traversăm apoi o sală cu pereții ornați cu pisoare și lavabouri... Eroare! Nu sîntem la toaletă ci în spațiul rezervat unuia din expozații picturii there”. De unde și concluzia: „Subiecte vulgare și materiale familiare: arta și-a pierdut prestigiul. Ce a cîștigat?”

Sub titlul *Tradiție și modernism* revista dedică două pagini cunoscutului compozitor Krzysztof Penderecki a cărui ultimă lucrare a fost prezentată recent în premieră la biserica Sfînta Caterina din Cracovia.

L'EXPRESS (30 nov. — 6 dec. a.c.) Pe lista „Succeselor săptămîinice” locul întîi continuă să-l ocupe *Memoriile speranței* de Ch. de Gaulle. Se remarcă, de asemenea, intrarea în competiția „celor zece” o recentului laureat Goncourt — Michel Tournier ca și a celebrului *Forsythe Saga* (un cîntor mărturisca că înainte de difuzarea folclorului televizat reușise să vîndă doar un singur exemplar).

La rubrica de Spectacole François Nourissier semnalează filmul *Elise sau viața adevărată* (coproducție franco-algeriană, după un roman de Claire Etche-relli — premiul Femina 1967) remarcînd dintre actori în mod special pe Marie-José Nat: „Bulversantă, ea ne obligă să coborîm împreună în infernul unei fericiri interzise...”

U. V. Z.

COMPOZIȚIE DE TIBERIU NICORESCU

UN POET SPANIOL: GUSTAVO ADOLFO BECQUER

1836 - 1870

Rime

Ca briza ce-nfloară în taptul serii / Inșingheratul cimp de bălărie, / Imprăștiind miresme și armonie, / Trecea cîntînd, în dulcea-n nebunie;

simbolică intrupare a durerii, / răzbitoare-n noapte se arată / Otelia, de-un bard englez cîntată, / într-o poveste tristă de-alătdată.

Pămînt și ceruri, toate-s ale mele / și sufletul mi-e astăzi înșorit; / azi cred în Dumnezeu... căci am zărit-o / cum te-am iubit doar eu!

Ce-i poezia?, mă întrebi, scîldîndu-ți / în ochii mei, privirea de azur, / O, cum nu știi, iubito? Poezie, / ești pentru mine, tu.

Ți-aș pune o lume întreagă la picioare / de m-ai privi, și cerul și l-aș da / pe un suris, iar de m-ai săruta... / O, nu știu ce n-aș da pe-o sărutare!

Sînt vînt suspinelor, și-n vînturi zboară, / se lacrimile, tu, se varsă-n mare, / Dar, doamna mea, răspunde-mi, unde-s / aare / uitatele iubiri de-odinioară?

Veni-vor iar cernite rîndunele / și cuibul sub balcon și-or anina, / În joc, cu-aripile vor bate-n geamuri, / din nou te vor chema.

Dar cele care zborul și-l opreau / norocul meu să-l vadă în trumuseja ta / și numele ni-l învățau, pe-acelea / nu le vom vedea!

Veni-vor iar gingașele zorele / să urce zidul, în grădina ta, / iar seara, încă mai frumoasă, floarea / petalele-și va răsfira.

Dar cele-a căror rouă ne părea / că-n stropi de lacrimi, tremurînd, cădea / pe-obraji zilei, ...o, nicicînd, pe-acelea / nu le vom vedea!

Cuvintele de dragoste nebună / suna-vor iarăși la urechea ta / și poate inima, din somnul ei / adînc, și-l-or deștepta.

Dar mut și uitat, ingenunchat / ce-la altarul unui Dumnezeu... / nu te-amăgi, nu te-or iubi așa / cum te-am iubit doar eu!

Descătușat de manta-i de hîmă, / al nostru suflet nu se-nalță oare, / cînd somnul tainic ne închide pleoapa / cu degete ușoare?

Și, călător în înfinita spații, / străbate a haosului veșnicie / și-și regăsește, în înalturi, trații... / adevărat să fie?

Desprins de omeneasca lui povară, / va li-ntrupînd ideea în abis? / Să poată exista în neînțînă, / aievea e, sau vis?

Ca dîra stelar ce-a căzut în noapte, / păstra-va urma vîrjii ce-l îmbătă? / De deslătări, de-aceste dulci himere / și-o aminti vreodată?

Nălucile cu lumea lor bizară / vor fi liind în noi, sau în aloră? / De unde li cunosc pe-acești străini? / Din care lume vin?

În românește de / Venera Mihudana DIMULESCU

Florența

Oraș din insula / scufundată în / inima mea... / QUASIMODO

Cobor suta de trepte de la San Miniato. Orașul îmi pare o parte din fresca lui Benozzo Gozzoli. Niciodată, n-ami văzut atîta liniște. Pe străzile înguste ea curge ca un rîu nevăzut. Pașii oamenilor se contopesc cu filifilul arpiilor de porumbel. Dar norii lasă umbre ce par duse de ape în vale spre Arno, mici corăbii de hirtie în care plutește ceva din noi.

În jurul Campanilei lui Giotto se fugăresc porumbelii. Poate e un joc știut doar de ei. Poate simt încă în aer vibrațiile ultimei zvîniri a Vezuviului. ...Sclavii lui Michelangelo se frîmîntă în piatra care-l ține înclătușat. Am văzut undeva în Veneto trunchiuri contorsionate de arbori aduși de ape. Aceeași impresie de forță copleșitoare. Doar David îl privește ne-aștor în superba-i mărteie albă. Parcă o aripă tresare lîngă umărul meu.

La Uffizi mă duc din des dîmnețat. Mă duc direct la marelă lavă al lui Leonardo, mă așez în fața Madonei și în tăcere, fără să știu nimeni ne privim. ...În Galeria Autoportretelor, mai toți se uită spre dreapta. De unde știu ei că de acolo vor privi mereu forțata de pe Ponte Vecchio.

Citîț forță și sinceritate la Cimabue. Primitivii, anonimi, toți la un loc, ce Colos! Sigur că sentimentul pietății începe lîngă acești păstori cu obraji încă îmbujorați pietăți de Giotto. Pe paljstie albastre pietate de el, miei zburdă luindu-se la întrecere cu norii. ...Țîț, aici e singur. Are mărteia superbă a vulturului. Nudurile lui întore ostentativ spatele. Doar ochii Mariei te privesc albastri, înafine deschis, la u cu mine această privire și în umbra caselor înalte caut cerul cu ochii, să-l unesc prin mine cu privirea Ei.

Mihu VULCANESCU

confidențele / unui maniac

A fi raționalist

A fi raționalist nu e la îndemna oricui. În primul rînd desigur, nu e la îndemna celor care din lenea minții și nerăbdarea inimii fug de rațiune și hulesc împotriva-i. Dar nu e nici la îndemna celor care din lipsă de imaginație, din uscăciunea inimii și dintr-un fel de bigoție întoarsă nu cred decît în rațiune, limitînd-o intolerant. Suficiența acestora îi împiedică să vadă cît de departe poate merge rațiunea și cît de mult poate ea cuprinde. Ei își prescriu un perimetru foarte mărunț al cunoașterii și înțelegerii, dincolo de care nu presimt nimic; se mișcă pe o parcelă cunoscută și luminoasă, ca niște poltroni ce se tem de întuneric. Drumul rațiunii-e însă spre necunoscut și tenebre; ea nu se mulțumește niciodată cu ea însăși și tinde mereu să ajungă la ceea ce o depășește: această năzuință este transcendere iar perspectiva ei este metafizică. Elanul acesta al rațiunii, conștientă de sine și ambițioasă, se numește raționalism.

Raționalismul nu exclude iraționalismul, căci de vreme ce acesta există rațiunea nu-l poate ignora, chiar dacă nu-l elucidează. „Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît pas”, spunea Pascal, ceea ce nu înseamnă deloc o abdicare a rațiunii ci, dimpotrivă, punerea unei probleme în loc de a eluda. În schimb raționalismul a supus dubiului metodic și a recuzat radical două surse de eroare în cunoaștere: invocarea autorității și empirismul. Contestînd autoritatea epistemologică de atunci a aristotelismului, nu-l contesta, firește, pe Aristotel, după cum neadmițînd ca temel al cunoașterii testimoniu simțurilor nu excludea experiența. În afară de Discursul asupra metodei și de Meditațiile lui Descartes, una din cele mai tranșante și clare expuneri a punctului de vedere raționalist o dă Pascal în Prefața la tratatul asupra vidului. Îl pomenește aici, încă odată, fiindcă din cauza experienței sale mistice lumea uită că el a fost unul din cei mai mari raționaliști (cele câteva șicane făcute lui Descartes în Pensées nu sînt decît „querelles de famille”). Amintitul tratat asupra vidului a rămas nescriș dar prefața e posterioară „convertirii” autorului; a fi raționalist înseamnă a nu slăbi nici un moment observația celei mai severe discipline a demersului mental, a nu accepta nici o teză care să nu decurgă în mod necesar din premisele verificate anterior și întemeiate pe o evidență primă, indubitabilă și apodictică. Raționalismul presupune o totală putere de abstragere, o radicală desprindere a spiritului de orice solicitare accidentală, adică o stare de vacuitate internă și de veghe ca cea pe care o presupune și mistica; dealtfel nu mistica e incompatibilă cu rațiunea ci misticismul Mistica e un stadiu limitat de cunoaștere, ce se poate atinge la capătul unui drum controlat de rațiune; presupune o luciditate extremă și o tehnică riguroasă; obiectivul ei e dealtminteri concordant cu al rațiunii și stimulator pentru ea: detectarea unei res abscondite și elucidarea (nu eludarea), adică luminarea misterului; deosebirea e că rațiunea o face conceptual și discursiv, deci pe cale mediată, nu analogică și imediată cum o face mistica.

Misticismul în schimb e o secularizare, o tragere la ștanță a ceea ce se postulează ca excepție; el eludează totalmente metoda adică literal: drumul, și obnubilează orice luciditate; e iluzorju și inopant în propria sa finalitate căci fără luciditate și disciplină nu se poate obține nimic. Misticismul e o demagogie, o ciudă a neputinței, complet străină de marea combustie spirituală a lui Pascal, omul care a definit pentru totdauna structura și funcția spiritului geometric. Tot Pascal e acela care a scris, în Discours sur les passions de l'amour cuvintele cele mai memorabile ale etosului raționalist, anume că rațiunea și iubirea sînt unul și același lucru. Cam acesta e și sensul general ce se degajă din Traité des passions al lui Descartes, care spune că rațiunea poate să călăuzească, impunîndu-le, toate pasiunile dintre care cea mai înaltă prețuire o acordă generozității și curajului. Pasiunile vaste, consecvente și tari, arderile spirituale la flacăra albă a supremei incandescențe, perseverența netulburată a cunoașterii, libertatea spiritului potențată, cum spunea Valéry, de extrema rigoare, toate acestea dau raționalismului marelă stil pe care-l găsim la Pascal, Retz, dna. de Sevigné, la Fontaine, Saint-Simon și Racine, și care s-a încorporat în clădirile, grădiniile și mobilierul Marelui Secol.

Raționalismul nu a expirat cu acea epocă; oricînd și oriunde se manifestă, îl putem recunoaște după siguranța suverană a unui stare mare stil.

Alexandru PALEOLOGU

Nic. POPESCU

Hemingway / văzut de el însuși

Hemingway văzut de el însuși ar fi trebuit să fie intitulată cartea apărută mult după moartea sa a scriitorului român-ciprian american „Islands in the Stream”. Lucrarea proiectată ca una din părțile unei trilologii, alături de Bătrînul și Marea scrisă în același an. Cartea reprezintă trei povestiri, avînd ca legătură doar pe narator, pe Thomas Hudson, pictor, erou purtînd multe din trăsăturile fizice și datele biografice ale lui Hemingway.

Cartea a fost „sfîșiată” ca un holt de leu bătrîn” de toți eroniciarii americani și englezi, apune recent un critic. Valoarea ei literară este indiscutabilă. Deci care ar putea fi motivul acestei respingeri unanime? Hemingway a creat în opera lui un erou — anti-erou, ca în „Bătrînul și Marea”, ca în „Cui îi bate ceasul”. Acest tip de erou în hemingwayan a avut tot timpul să se definească în memoria imaginației a cititorilor, implicat a criticilor literari. Ori în cartea postumă, eroul celor trei povestiri este un om obișuit de viață, dornic de moarte, un om care întro-zil își va trage un glon în cap, dintr-o supremă nepuință de a-și mai continua existența.

Hemingway ne-a lăsat moștenire o imagine, să-l spunem, falsă despre el însuși, prin eroul lui care nu se lasă doborîți nici în fața celor mai lacomi rechini, prin ovesturile de vînt oare și de război autobiografice. Alci Eroul se confundă cu Autorul.

Atunel cum să se accepte, ceea ce ai de la dispariția acestui personaj aproape mite, o imagine a lui complet diferită, dezvăluită tot într-o operă literară? Nu, categoric nu! Cartea trebuie să fie criticată. Hemingway să rămîna eroul hemingway și alii de pînă de viațitate, cîldcum un om care n-a mai vrut să poarte imagine și îndatoririle unui personaj auto-creat, și care a fugit de toate, așa cum este pictorul Thomas Hudson din Islands in the Stream

COMPILATOR

TOMA ROATĂ : JOCLUL CAPRIE

punct și virgulă

A apărut / ALMANAHUL / LITERAR / 1971

Într-o ținută grafică excepțională intrunind colaborarea a peste 360 de scriitori, oameni de artă și publiciști de renume, Almanahul literar 1971 va satisface gusturile cele mai exigente ale cititorilor.

Cele 500 de pagini bogat ilustrate ale Almanahului literar 1971 conțin literatură inedită — poezie, proză, teatru, memorii, eseuri; rubrici de teatru, film, plastică, sport, umor, automatism; de asemenea o atractivă și documentară rubrică feminină.

În Almanahul literar 1971, semnează printre alții: Victor Eftimiu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Mircea Radu Paraschivescu, Eugen Ionescu, Nicolae Dunăreanu, Maria Banuș, Meliusz Jozsef, Vladimir Streinu, Nichita Stănescu, Ben. Corlăciu, Eugen Barbu, Leonid Dimov, Nina Cassian, Emil Gjurgen, Ion Dodu Eșlan, Pop Simion, Mircea Horia Simionescu, Petre Stoica Lucia Demetriu, Szasz János, Sasa Pană, Demostene Botez, Ion Lăncrăjan, Radu Bouraeanu, Veronica Pormbacu, Nicolae Argintescu-Amza, Doina Sălăjan, Ion Horea, Ion Pascadi, Teodor Păcă, Arnold Hauser, Vlaicu Bîrnă, Anghel Dumbrăveanu, Radu Cîrnelci, Tudor Mușatescu, Cezar I. Vănescu, Ion Pus. Ludovic Antel, Alexandru Balaci, Dragoș Vrîncescu, Tatiana Nicolescu, Ion Băieșu, Teodor Mazilu, Gabriela Melinescu, Tudor George, Claus Stephan, Gheorghe Astaloș, Mihaie Bărbulescu etc.

Pagini de asemenea inedite din: Tudor Arghezi, George Bacovia, Hortensia Papadat-Bengescu, Tristan Tzara, Șt.O. Iosif, Garabet Ibrăileanu, Ion Minulescu etc.

Almanahul literar 1971 cuprinde și numeroase reproduceri de artă, în planșe color.

Mai semnează în Almanahul literar 1971: Hafez, Stephane Mallarmé, André Frenaud, Robert Rojdestvenski Lars Gustavsson, Alain Guillemon, Jonathan Swift, Agatha Christie, Monique Weiger Labidoire.

În cadrul rubricilor speciale de teatru, film, plastică, semnează: Petru Comarnescu, Modest Morariu, Sabin Bălașa, Lucian Pintilie, Paolo Magelli, Dinu Cernescu etc.

Paginile dedicate sportului sînt susținute de scriitorii: Eugen Barbu, Ion Băieșu, Teodor Mazilu, Romulus Balaban, Victor Bănculescu.

În Almanahul literar 1971, mai găsiți: umor, cuvinte încruciate, moda anului 1971, documente literare și artistice etc.

Rețineți, deci, din timp Almanahul literar 1971, o inedită enciclopedie ilustrată a literaturii și artei.

Eminescu la radio

Victor Crăciun a scris și a comentat toate materialele literare și artistice care s-au difuzat la posturile noastre de radio pe tema vieții și operei lui Eminescu. Cartea care cuprinde aceste comentarii istorico-literare, apărută zilele acestea, editată de Comitetul pentru cultură și artă al județului Botoșani (botoseneni vor să publice cercetări privind toate personalitățile ce au plecat de acolo — Eminescu, Borgia, Luchian, Bănciul, este în realitate o carte de studii organizată cronologic; primele emisiuni radiofonice, creația lui Eminescu la radio, contribuții și conferințe, trei e-zegești eminescieni la microfon (Perpessidus, Călinescu, Vianu), manifestări festive, publicistică radiofonică, lecturi sado-ventene, lectura lui Vrața sau Manolescu etc. Lui Victor Crăciun i se datorează descoperirea unor manuscrise inedite în arhiva radiodifuziunii, manuscrise aparținînd unor mari scriitori români, pe care în parte le-a publicat. Carte de informație dar și de comentariu de specialitate, cercetarea lui Victor Crăciun este o contribuție utilă deosebită istoriei literare ce și istoriei publicistice noastre. Autorul n-a transcris decît materialele de mare valoare (aparținînd unor mari creatori) și a rezumat numai conferințele de circumstanță. Pentru eminescologia actuală aceste pagini constituie un aport.

Emil MANU

Manuscrisele românești / ale lui Tristan Tzara

Sub acest titlu a apărut în primul număr al revistei Manuscriptum, la rubrica „Spicul”, o notă (semnată C.B.) în care se face bilanțul producției înscrisurilor poetice ale lui Tristan Tzara, adică a poezilor elaborate în românește. Acele două pagini se încheie astfel: „Speranța că în arhiva poetului de la Paris, s-ar mai găsi ceva din reminescențele elaborărilor sale în limba română, a fost spulberată de acești Cl. Sernet care la cercetarea postumă a acestuia n-a găsit decît un poem, înrudit cu Glas (cf. Sasa Pană, Viata românească, nr. 11/1967). // Mai putem bănui, totuși, pe undeva existența unor manuscrise românești uitate, a unor cascade de poezie ne-băgate în seamă? Altminteri, trebuie să conchidem că faza constructivă, pe care Sernet încearcă să o fixeze ca atare, în atenția biografilor lui Tzara, rămîne astfel de puțin reprezentată în producțiile poetice?”

Îa care ne îngrădăm să răspundem: Cu prilejul călătoriei noastre la Paris, în toamna anului 1969, am putut descoperi și aduce la cunoștință 20 de poeme necunoscute, scrise de Tristan Tzara înainte de plecarea sa la studii în Elveția, la Zürich, și care de curînd fuseseră găsite în imensa arhivă a poetului, care a cerut cîteva ani ca să fie inventariate. Și cine ne împiedică să presupunem că se vor mai găsi file cu atare conținuturi?

Aceste 20 de poeme (7 cu titlu dat de autor și 13 cărora le-am dat titlu din primele vocabule ale înfîtuțului vers), împreună cu cele 11 apărute în cartea întocmită de noi în 1934 (editura unu) și cu cele 5 „uite” în arhiva Ion Vinea precum și o poemă tradusă din Walt Whitman se află în curs de apariție la Editura Cartea românească. Și de astă dată, respectînd dorința — atît de succesiv manifestată — ilustrării poet și tomerar răsurnător de șabloane, nu am inclus cele patru poezii (mitulesceni) scrise la Paris în primăvara anului 1966. Dar însoțirea de savantul atomist Christophe Tzara, fiul poetului, — se va înțitua exact ca și eulterea noastră din 1934 —. Primele poeme ale lui Tristan Tzara urmate de însoțirea de la Zürich de Sasa Pană. Dar Inscrisurile am adăurat un post scrip-tum care se vede necesar în lumina celor trîtite la festivitățile cinquantenarului primului Manifest Dada care s-au desfășurat în Paris în primăvara anului 1966. Dar atunel, arhiva nu fusese încă cercetată. Mai complet informațiile aprute în revista Manuscriptum cu unele precizări:

Din cele cinci poeme „uite”, în afara celor două apărute în Steaus (Cluj), am puteri să publicăm și a mai apărut una („Elegie”) în Cadran mureșean (august 1970). În aceeași revistă a apărut și partea a doua a poemului „Insomnie”, din lotul celor descoperite la Paris. Partea întâia a poemului „Insomnie” și „Căltătorie” (din același lot de înscrisuri) apar în Almanahul scriitorilor pe anul 1971. În ce privește partea a doua a poemului „Furtuna și cîntecul dezertorului”, descoperită după difuzarea planșetelor, am publicat-o în revista lunară A21 (intemeiată de Zaharia Stancu), anul III, nr. 4, octombrie 1974.

Sasa PANA

Brecht despre Kafka

Brecht era de părere că în opera sa Kafka a tratat o singură temă, pe baza căreia a sînt să creeze, totuși, variante magistrale, și anume, spus în termeni mai generali, „tema uitirii”, ultima care nu om care simte urșare zguduri vestindu-se în toate domeniile, fără a putea să se adapteze el însuși acestei noi stări de lucruri”. Este scriitorul care „descrie toate fenomenele pe cale de transformare, deși nu înțeleg această transformare; de aceea la el uitirea se amestecă totdauna cu neliniștea pricinuită de spalm”.

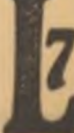
Kafka nu domină schimbările sociale ale vremii, așa încît „nu poate descrie nici un eveniment, în sensul în care înțelegem noi, fără să-l deformeze. Cu alte cuvînt, tot ceea ce scrie reprezintă oarecum altceva decît lucrul în sine. În prezența permanență a lucrurilor deformate sînt excitațiile noi de serios înconștient și deznădejde pe care o citești în privirile scriitorului însuși”.

Așadar Brecht vedea „mlșcarea” din opera lui Kafka legată de o deformare a lucrurilor, exprimînd neliniște și deznădejde. Său, Kafka, scriitorul profetic, „lei sub acele ciudate degvizări se găvesc configurate multe aspecte sociale pe care puținii oameni puteau să le deslușească în epoca apariției cărților sale. Democrațiile burgheze aveau — ca să spunem așa — dilația față de singurul lor interes, a prevăzută cu o intuiție sublimă înființarea izărelor de concentrare, veșnicile ilegalități, regimul absolutist al aparatului de stat, existența lugubră — totul aldona unui conșmar”.

Amplas, de împas, de situație țără-țesire, care se desprinde din opera sa — amintindu-l lui Brecht de inscripția de pe poarta infernului dantesc — este atît de puternică înclt cititorul are nevoie de „o cheie ca pentru a descifra un cod secret” dată pe care o pătrundă esența creației lui Kafka.

Revoluția literară / americană

Înainte de revoluția americană, cu greu s-ar fi putut imagina o literatură americană aparținătoare de tradiția literară engleză sau vest-europeană (franceză, spaniolă). Coloniile începeră să se dezvolte întrecătoare, ca niște teritorii independente ale Imperiului Britanic, iar literatura era scrisă aproape exclusiv în limba engleză. De aceea, eforturile americane pentru a țîm literar aveau să fie multă vreme doar contribuții în cadrul literaturii engleze substanțiale. Aceasta era situația în coloniile din America de Nord de-a lungul secolului XVIII și chiar după ce independența politică fusese cîștigată, deoarece din punct de vedere economic și intelectual se simțeau mai legate de metropola britanică decît între ele. Un poem de Edward Taylor sau un eseu de Benjamin Franklin puteau fi socotite americane, să însumeze, în același timp, criteriile celei mai minutoasă — și — critică — literară fără a exista un filon consistent al literaturii naționale în America, pînă tîrziu, în veacul XIX. Acest fapt se datoră lipse, cu desăvîșire a ceea ce se numește tradiție culturală, unitară în Lumen Nouă, necesînd deopotrivă nici condițiile necesare exprimării estetice și nici climatul de comunicare propice unei evoluții.

baudelaire

Mici poeme în proză

Străinul

— Spune-mi, omule enigmatic, pe cine iubești mai mult? pe tatăl tău, pe mama ta, pe sora ta, sau pe fratele tău?
— N-am nici tată, nici mamă, nici soră, nici frate.
— Pe prietenii tăi?
— Folosești un cuvânt al cărui înțeles mi-a rămas necunoscut pînă astăzi.
— Patria?
— Nu știu pe ce latitudine se află.
— Frumusețea?
— Aș iubi-o cu drag, zeită și nemuritoare.
— Aurul?
— Îl urăsc cum îl urăști dumneavoastră pe Dumnezeu.
— Atunci ce iubești, străinule ciudat?
— Iubesc norii... norii care trec... acolo-jos... fermecătorii nori!

Frumoasa Dorothea

Soarele copleșește orașul cu lumina sa limpede și teribilă; nisipul e orbitor, iar marea scintiletoare. Lumea stupefiată se tolănește moleșită și-și face sista, o sista care-i un fel de moarte plăcută în care cel care doarme moțând, gustă voluptățile sale.

Totuși Dorothea, puternică și mîndră ca soarele, înaintea pe strada pustie, singură în viața la această oră sub uriașul azur, lăbind pe lumină o pată strălucitoare și neagră. Înaintea, legănîndu-și molatec torsul subțire pe șoldurile late. Rochia din mătase mulată pe trup, de un roz deschis, contrastează viu cu opacitatea pielii și-i desenează exact talia prelungă, spatele scobit și gîtul pînd.

Umbrela sa roșie, prin care se cerne lumina, îl proiectează pe fața întunecată fardul roșietic al reflectorilor sale. Greutatea părului ei bogat aproape albastru îl trage înapoi capul gîngăș și-i dă un aer triumfător și leșez. Cerceii grei cu pietre prețioase șoptesc tainic la urechile sale micute.

Din cînd în cînd briza mării îi ridică rochia vaporosă și-l dezvelește pulpa lucioasă și superbă; iar piciorul ei, asemenea picioarelor de zeită din marmură pe care Europa le are în muzeele sale, își lasă fidel amprenta pe nisipul fin. Căci Dorothea e peste măsură de cocheta în plăcerea de a fi admirată învinge la ea orgoliul sclavel și, deși liberă, merge fără pantof.

Înaintea astfel, armonios, fericită de a trăi, și surîzînd cu un suris alb, ca și cum ar zări departe în spațiu o oglindă în care să-și privească mersul și frumusețea.

La ceasul la care pînă și cîinii gem de durere sub soarele mușcător, ce motiv serios o determină pe leneșă Dorothea, să meargă astfel, frumoasă și rece ca bronzul?

De ce și-a părăsit cămăruța așa de cochet aranjată, din care florile și rogojinile fac, cu așa de puține cheltuieli, un budoar perfect; în care găsește alina plăcere să se pieptene, să fumeze, să se răcoarească sau să se privească în oglinda marilor sale evenimente din penne, în timp ce marea, care bate plaja la o sută de metri de acolo, devine pentru reveriile sale nestatornice, un puternic și monoton acompaniament, iar oala de fier, în care fierbe o lăhnie de crab cu orez și cu sofran, îl trimite, din fundul curții, parfumurile sale excitante?

Poate are o întîlnire cu vreun tînăr ofițer care, pe alte plaje, l-a auzit pe camarazii săi vorbind de frumoasa Dorothea. Negreșit ea-l va cere, modesta creatură, să-i descrie balul de la Operă, și-l va întreba dacă se poate merge acolo în picioarele goale, ca la

hora de duminică, unde chiar bătrînele Căfrine se îmbată și se infurie de bucurie; și dacă doamnele sint mai frumoase decît ea.

Dorothea e admirată și răsfățată de toți, și ar fi foarte fericită dacă n-ar fi obligată să adune piastru cu piastru pentru a-și răscumpăra surioara care are unsprezece ani și e destul de coaptă și destul de frumoasă! Va reuși, fără îndoială, buna Dorothea; stăpînul copilei e atît de avar, prea avar pentru a înțelege o altă frumusețe decît cea a banilor.

Camera cu două fețe

O cameră care îmbie la reverie, o cameră în care atmosfera căldută este slab colorată în roz și albastru.

Sufletul se scaldă în lincezeala aromatizată de regret și dorință. E ceva cromatic, de albastru și roz; un vis de voluptate în timpul unei eclipse.

Mobilele au forme alungite, abătute, moleșite. Parcă-ar visa; s-ar zice că duc o viață somnambulică, ca vegetalul și mineralul. Stofele vorbesc o limbă mută, ca florile, ca văzduhul, ca apusul de soare.

Pe pereții nici o înlesnire artistică. Față cu visul pur, cu inepia neanalizată, arta definită, arta pozitivă este o blasfemie. Aici totul are suficientă luminizitate și delicioasă obscuritate a armoniei.

O mireasmă abia simțită a obiectelor alese de cea mai bună calitate, în care se amestecă o foarte ușoară umezeală, înoată în această atmosferă în care spiritul toropit este legănat de senzații de seră caldă.

Musulina cade ca ploaia îmbelșugată în fața ferestrelor și înaintea poetului; se desface sigură de ea în cascade de zăpadă. Pe pat se află culcat Idolul, stăpîna viselor. Dar cum de se află aici? Cine a adus-o? ce putere magică a așezat-o pe tronul visării și voluptății? Dar ce importanță are? Iată-o recunosc.

Iată acești ochi a căror flăcără străpunge amurgul; acești subtili și teribili ochi, cărora le recunosc acea nemăpomenită malicie; ei atrag, subjugă, devoră privirea imprudentului care-i contemplă. În mai multe rînduri am cercetat aceste stele negre care atîță curiozitatea și admiratia.

Ce demon binevoitor mi-a dat să fiu înconjurat de mister, de tăcere, de pace și de parfum? O, fericire cerească! cea ce nimeni de obicei nu vede, chiar în desfășurarea ei cea mai fericită, n-are nici o legătură cu această viață supremă de care eu abia acum îmi dau seama și pe care o savurez minut cu minut, secundă cu secundă.

Nu! nu mai sint minute, nu mai sint secunde! Timpul a dispărut! Eternitatea este cea care domnește, o eternitate de delicii!

Dar o lovitură puternică, grea, a răsunat în usă, și, ca-n visele de groază, mi s-a părut că primesc o lovitură de hîrlit în stomac.

Și apoi a intrat în Spectru. Este un portărel care vine să mă chinule în numele legii; o concubină netrebnică, care vine să-și strige mizeria și să adauge trivialitățile vieții sale la dururile din viața mea; sau mai curînd un curier al vreunui director de ziare care reclamă continuarea manuscrisului.

Camera paradizică, stăpîna viselor, Sifida, cum zicea marele René, toată această magie a dispărut o dată cu bătaia în usă a Spectrului.

Ce oroare! Îmi amintesc! Îmi amintesc! Da! această cocioabă, această așezare de veșnică plictiseală, este într-adevăr a mea. Iată mobilele ridicole, colbăite, știrbe; soba fără flăcări și fără jăratic, minjită de scurpături; ferestrele triste pe care ploaia a lăsat dire în praful de pe ele; manuscrisele cu ștersături sau neternitate; almanahul în care creionul a însemnat datele rău prevestitoare!

Și acest parfum ca de pe altă lume, de care mă îmbătam cu o sensibilitate ascuțită, val! este înlocuit de un miros fetid de tutun amestecat cu nu știu ce fel de mucigai dezagustător. Acum, aici respiră rîncezeala dezolării.

În această lume strîmtă și atît de dezgustătoare, un singur lucru cunoscut îmi suride: fiola de laudanum; o veche și groznică prietenă; ca toți prietenii, bogată în mingierii și în trădării!

O, da! Timpul a reapărut; Timpul domnește suveran acum, și o dată cu hidosul bătrîn a sosit întregul său cortegiu demonic de Amintiri, Regrete, de Spasme, de Temeri, de Angoase, de Coșmaruri, de Furii și de Nevroze.

Vă asigur că acum clipele sint puternic și solemn accentuate, și fiecare, țîșnind din pendulă, spune: — „Eu sint Viața, insuportabila, implacabila Viață”.

Și nu există în viața omului decît o clipă menită să dea o veste bună, vestea cea bună, care dă flecăruia o teamă inexplicabilă.

Da! Timpul domnește; și-a reluat bruta dictatură. El mă împinge ca pe un animal, cu cele două arătătoare ale sale: — „Mină, măgarule! Asudă, sclavule! trăiește, osînditul!”

O moarte eroică

Fancioulle era un bufon minnat și aproape prieten cu prințul. Dar cum pentru toate persoanele dedicate comicalului, treburile serioase au atracții fatale, și, cu toate că ar părea ciudat ca ideile de patrie și de libertate să pună o stăpînire despotică pe creierul unui histriion, într-o zi Fancioulle intră într-o conspirație alcătuită din cîțiva gentilioni nemulțumiți.

Se află peste tot oameni binevoitori care să denunțe puterii pe acești indivizi cu înfățișare posomorită care vor să-l sărăcească pe prinți și să opereze schimbarea unei societăți, fără să-i ceară acesteia părerea. Seniorii despre care era vorba au fost așezați, chiar și Fancioulle, și sortiți unei morți oarecare.

Aș fi crezut cu ușurință că prințul fusese aproape necăjit gîndindu-și comediantul favorit printre răsculați. Prințul nu era nici mai bun nici mai rău decît alți prinți, dar o sensibilitate excesivă îl făcea, în multe situații, mai crud și mai despot decît toți cei asemenea lui. Pasionat îndrăgostit de arte, foarte bun cunoscător de arte, era într-adevăr lacom de voluptăți. Relativ destul de indiferent față de oameni și de morală, artist adevărat el însuși, nu-și știa un dușman mai periculos decît plictiseala, și eforturile ciudate pe care le făcea pentru a fugi de acest tiran sau pentru a-l învinge, l-ar fi atras, cu siguranță, din partea unui istoric sever, epitetul de „monstru”, dacă istoricul l-ar fi fost îngăduit, în preocupările sale, să scrie orice care să nu tindă numai la plăcere sau la umire — una din formele cele mai delicate ale plăcerii. Marea nefericire a acestui prinț fusese că el nu avusese niciodată un teatru destul de vast pentru geniul său. Există tineri Neroni care se sufocă în limitele prea strîmte și cărora secolele viitoare le vor ignora întotdeauna numele și dorințele. Neprăzuită providență îl dăruise acestuia posibilități mai mari decît țărășoarele pe care le stăpînea.

Deodată se zvoni că suveranul vroia să grațieze pe toți conjuții și la originea acestor zvoni a fost anunțarea unui mare spectacol în care Fancioulle trebuia să joace unul din principalele și minunatele sale roluri, și la care ar asista, se spunea, chiar gentilioni condamnați; semn evident, adăuga spiritele superficiale, al tendințelor generoase ale prințului ofensat.

Din partea unui om atît de natural și dinadinsu excentric totu era cu puțință, chiar virtutea, chiar clementa, cu atît mai mult cu cît ar fi putut spera să-și afie plăceri neașteptate. Dar pentru cei care, ca mine, puteră să pătrundă mai mult în profunzimile acestui suflet ciudat și bolnav, era mult mai

probabil că prințul vroia să judece valoarea talentelor scenice ale unui om condamnat la moarte. El vroia să profite de această ocazie pentru a face o experiență psihologică de un interes capital, și să verifice în ce măsură facultățile obișnuite ale unui artist puteau să fie alterate sau modificate de situația neobișnuită în care el se afla. Mai departe, exista în sufletul său o intenție mai mult sau mai puțin hotărîtă de lertare? Iată un punct care n-a putut să fie niciodată lămurit.

În sfîrșit, ziua cea mare a sosit și această curte mică își desfășura întreaga sa pompă, și ar fi greu de conceput cel puțin dacă ai fi văzut, tot ceea ce clasa privilegiată a unui

mic stat, cu posibilități restrînse, poate arăta în splendoare la o solemnitate adevărată.

Această solemnitate era de două ori adevărată, mai întii prin magia luxului etalat, apoi prin interesul moral și misterios de care era legată.

Jupinul Fancioulle excela mai cu seamă în roluri mute sau cu puține replici, care sint uneori principale în acele drame feerice al căror obiect este acela de a reprezenta simbolic misterul vieții. El intră în scenă sprinten și cu o dezinvoltură perfectă, ceea ce contribuie la întărirea ideii de blindețe și lertare, în nobilul public.

Cînd se spune despre un actor: „Iată un bun actor”, se folosește formula care implică faptul că sub personajul întruhipat se mai poate încă bănui actorul, adică arta, efortul, voința. Or, dacă un actor ar ajunge să fie oarecum personajul pe care trebuie să-l exprime, așa cum minunatele statui ale antichității, înviate printr-o minune, trăind, mergînd, privind, ar exista în ideea generală și confuză despre frumusețe, ar fi, fără îndoială, un caz special și totodată neprevăzut. Fancioulle a fost, în seara aceea, o perfectă idealizare, cu neputință de a nu o presupune vie, posibilă, reală. Acest bufon se ducea, venea, rîdea, plîngea, se zvîrcolea, cu o aureolă indestructibilă în jurul capului, invizibilă pentru toți dar vizibilă pentru mine, și în care se amestecau într-un ciudat amalgam, razele artei și gloria martiriului. Fancioulle introducea, prin nu știu ce grație specială, divinul și supranaturalul pînă și în cele mai extravagante bufonerie. Tocul meu tremur și lacrimile unei emoții mereu prezente îmi umplu ochii cînd încerc să vă descriu această seară de neuitat. Fancioulle îmi dovedea, într-o manieră decisivă, de necombătut, că beția artei este mai aptă decît oricare alta să acopere spaimele vidului, că geniul poate juca comedie pe marginea mormîntului cu o bucurie care-l împiedică să vadă mormîntul, pierdut, cum este, într-un paradis care exclude orice idee de mormînt sau de distrugere.

Tot acest public, atît de blazat și de frivol cît putea să fie, se supuse repede atotputernic dominații a artistului. Nimeni nu se mai gîndea la moarte, la dolii sau la chinuri. Fiecare se dăruia, fără neliniște, multiplilor voluptăți pe care le oferea vederea unei capodopere de artă vie. Exploziile de bucurie și de admirație zguduiau în mai multe rînduri bolțile clădirii cu țărnia unui tunet continuu. Insuși prințul, încîntat, își amesteca aplauzele cu cele ale curții sale.

Totuși, pentru o privire clarvăzătoare, întîntarea lui, în ceea ce îl privea, nu era curată. Se simțea oare învins în puterea lui de despot? Umilit în arta de a înspăimînta și de a amorzi spiritele? Frustat de speranțele sale și batjocorit în previziunile sale? Cam astfel de presupuneri nu tocmai justificate, dar nu chiar nejustificabile, îmi treceau prin gînd în timp ce contemplam figura prințului, pe care paloare nouă se adăuga mereu parolilor obișnuite, așa cum zăpada cade pe zăpadă. Buzele i se subțiau din ce în ce mai mult, și în ochii lui se aprindea un foc lăuntric asemenea celui al geloziei și ranchiunei, chiar în timp ce aplauda ostentativ talentele vechiului său prieten, bufonul ciudat, care parodia atît de bine moartea. La un moment dat, văzui pe Altea Sa aplecîndu-se spre un mic paș, așezat în spatele său și spunîndu-i ceva la ureche. Figura poznașă a frumosului copil se illumina de o zîmbet; apoi el părăsi cu vioiciune loja princiară, ca pentru a îndeplini un comision urgent.

Cîteva minute mai tîrziu, un fluiert ascuțit, prelung, îl întrerupse pe Fancioulle într-unul din cele mai minunate momente ale sale, și sparse totodată urechile și inimile spectatorilor. Și din colțul sălii de unde țîșnise această dezaprobare neașteptată un copil fugi într-un coridor, rîzînd înfundat.

Fancioulle, zdrcînat, treziți din visul său, mai întii închise ochii, apoi îi deschise aproape imediat, holbîndu-se, deschise apoi gura ca pentru a respira spasmodic, se clătîni puțin înainte, puțin înapoi, și apoi căzu mort, teapăn, pe scîndurile scenei.

Fluiertul, lute ca o sabie, frustase într-adevăr pe călău? Prințul Insuși întuise

puterea ucigătoare a greteniei sale? E îngăduit să ne îndoim. Va regreta el pe dragul și înimăbilul său Fancioulle? Este bine și este drept să credem.

Gentilioni vinovați se bucuraseră pentru ultima oară de spectacolul de comedie. În aceeași noapte li se luară viața.

De atunci, mulți mimii, foarte apreciați în diferite țări ale lumii, au venit să joace în fața curții din...; dar nici unul dintre ei n-a reușit să amintească minunatele talente ale lui Fancioulle, nici să se înalțe pînă la aceeași favoare.

BAUDELAIRE
vîzuit de el însuși

Tirsul

Lui FRANZ LISZT

Ce e un tîrs? În sensul moral și poetic, e o emblemă sacerdotală în mințile preoților și al preoțeselor celebrînd divinitatea a căror interpret și servitor sint. Dar fizic nu e decît un baston, un simplu baston, prăjîna pentru hamel, arac de vie, uscat, dur și drept. În jurul acestui baston, în meandre capricioase, se joacă și se zbuguie lăstari și flori, primele sinuoase și fugare, celelalte aplecate ca niște clopote sau ca niște cupe răsturnate. Și o glorie uluitoare țîșnește din această complexitate de linii și de culori, tandre și strălucitoare. N-ai zice că linia curbă și spirală își prezintă omagii liniei drepte și dansează împrejur într-o adoratie mută? N-ai zice că toate aceste corole delicate, toate aceste cupe, explozii de mîrosuri și de culori, executat un mistice fandango în jurul bastonului hieratic? Și, totuși, care muritor nesocotit va îndrăzni să hotărască dacă florile și lăstarii au fost făcuți pentru baston sau dacă bastonul nu e decît un pretext pentru a arăta frumusețea lăstarilor și a florilor? Tirsul este reprezentarea umitoare noastre dualități, stăpîn puternic și venerat, scumpă Bachantă a Frumuseții misterioase și pasionate. Niciodată o nimfă exasperată de învîncibilibus. Bachus nu-și scutură tirsul peste capetele însoțitoarelor sale înnebunite cu atîta energie și capriciu așa cum vă agîtați voi geniul peste inimile fraților voștri. Bastonul este voința voastră, dreaptă, fermă și neclintită; florile, sint promenada fanteziei voastre în jurul voinței voastre; este elementul feminin executînd în jurul masculului prestigioasele sale piruete. Linie dreaptă și linie arabescă, intenție și expresie, rigiditate a voinței, sinuozitate a verbului, unitate a scopului, varietate a mijloacelor, amalgam atotputernic și indivizibil al geniului, ce analist va avea detestabilul curaj să vă împartă și să vă separe?

La Liszt, prin ceturi, dincolo de fluviu, peste orele în care planează și cîntă gloria, în care tipografia vă tîlmăcește înțelepciunea, oriunde ați fi, în splendorile orașului etern sau în ceștile tinuturilor de vis care-l tîlmăcesc pe Gambrius, improvizați cîntec de delectare sau de inefabilă durere, sau încredințînd hîrlit meditațiile voastre greu de înțeles, cîntăreți al Voluptății și Angossei eterne, filozof, poet și artist, vă salut întru nemurire!

În românește de
VIOREL GRECU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu

Redactori șefi adjuncți:

Cezar Baltag, Fănuș Neagu,

Adrian Păunescu

Secretar general de redacție:

Constantin Țoiu

REDACȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15

Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginator: Nicolae Ion